

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Neokonzervatismus a jeho spory s konzervatismem

Martin Jáchim

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Neokonzervatismus a jeho spory s konzervatismem

Martin Jáchim

Vedoucí práce:

Mgr. Lenka Strnadová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil je uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

Poděkování:

Za odbornou pomoc, rady a připomínky patří dík vedoucí práce Mgr. Lence Strnadové, Ph.D.

Obsah

1. ÚVOD.....	6
2. KONZERVATISMUS	8
2.1. Počátky konzervatismu.....	9
2.2. Edmund Burke	11
2.2.1. Úvahy o revoluci ve Francii	11
2.3. Konzervativní atributy	15
2.3.1. Tradice.....	15
2.3.2. Lidská nedokonalost.....	16
2.3.3. Společnost a její organizace	18
2.3.4. Majetek.....	19
3. NEOKONZERVATISMUS	20
3.1. Počátky hnutí	21
3.2. Náboženská pravice	22
3.3. Neokonzervativní časopisy.....	23
3.4. Antikomunismus.....	24
3.5. Hospodářská politika	25
4. SPOJENÉ STÁTY	26
4.1. Ronald Reagan – Reaganismus	26
4.2. Paleokonzervatismus	27
4.3. Hospodářská politika	28
4.4. Zahraniční politika	30
4.5. Sociální politika	32
4.6. Náboženství.....	33
5. SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ.....	34
5.1. Edward Heath	34
5.2. Margaret Thatcher – Thatcherismus.....	34
5.3. Hospodářská politika	35
5.3.1. Heath	35
5.3.2. Thatcher.....	36
5.4. Zahraniční politika	39
5.4.1. Heath	39
5.4.2. Thatcher.....	39
5.5. Sociální politika	40

5.5.1. Heath	40
5.5.2. Thatcher.....	41
5.6. Náboženství.....	41
6. ZÁVĚR.....	43
7. Zdroje.....	45
7.1. Literatura:	45
7.2. Odborné časopisy:	47
7.3. Internetové zdroje:	48
8. Resumé.....	50

1. ÚVOD

Konzervatismus je spolu s liberalismem a socialismem jednou ze tří hlavních politických ideologií. Někteří autoři jako Scurton či Kirk tvrdí, že konzervatismus není ideologie, neboť se nejedná o tak ucelený soubor myšlenek a idejí jako v případě liberalismu a socialismu. V této práci však budeme vycházet z teze Roberta Nisbeta, který tvrdí, že se jedná o právoplatnou ideologii, protože nabízí celou řadu zásad, které se vážou k politice a má také velké množství významných představitelů, stejně tak jako ostatní dvě ideologie (Nisbet 1993:7). Dále se budeme věnovat neokonzervatismu, který vznikl v 60. letech minulého století a byl reakcí na neúspěch keynesiánství a společenské změny v podobě nejružnějších hnutí. Jeho snahou bylo vnést do společnosti více umírněnosti.

Hlavním cílem práce je určit v čem se liší neokonzervatismus od tradičního konzervatismu. K tomuto cíli dojdeme pomocí teoretické a praktické komparace obou myšlenkových proudů. Práce by také měla objasnit teoretický základ konzervatismu a neokonzervatismu a představit oba proudy v praktické politice. Z toho plyne i struktura práce, kdy první část bude teoretická, a druhá část se bude věnovat konkrétním projevům konzervativní a neokonzervativní politiky. Teoretická část komparace se bude týkat jejich společných jmenovatelů, tedy klasických konzervativních hodnot, ale také se zaměříme na rozdíly, které nalezneme hlavně v ekonomice, kdy konzervatismus prosazuje státní regulaci ekonomiky na rozdíl od neokonzervatismu, který věří ve svobodný trh. Můžeme nastínit i další rozdíl, týkající se individualismu ve společnosti.

V teoretické části práce budeme zde zejména z konzervativních autorů 20. století, neboť pro účely této práce je vhodnější komparovat právě jejich hlavní teze a argumenty s těmi neokonzervativními, než by tomu bylo u konzervativců 18. či 19. století.

Praktická část komparace bude rozdělena na dvě části – Spojené státy a Spojené království. V případě Spojených států bude předmětem komparace neokonzervativní vláda Ronalda Reagana a paleokonzervativního křídla Republikánské strany. Toto křídlo bylo vybráno z toho důvodu, abychom mohli lépe definovat odlišnosti mezi neokonzervatismem a klasickým konzervatismem, ke kterému se paleokonzervativci hlásí. V případě Spojeného království bude předmětem komparace konzervativní vláda, v jejímž čele stál Edward Heath, kterého budeme komparovat s neokonzervativní vládou Margaret Thatcher. Zde je však nutné předeslat, že právě proto, že oba vládli v jiném časovém období, budeme brát v úvahu to, že ve své vládě vycházeli z jiných okolností a museli čelit jiným problémům. Stanovená

komparační kritéria, pro praktickou část byla vybrána na základě míry rozdílných/shodných postojů k dané problematice. Jsou to tedy – hospodářská politika, zahraniční politika, sociální politika a postoj k náboženství.

V kapitole nazvané Konzervatismus představíme základní hodnoty a východiska konzervatismu. Ústřední knihou konzervatismu je dílo Edmunda Burka *Úvahy o revoluci ve Francii*, kterou napsal v roce 1790 jako reakci na události, které se ve Francii udály rok předtím. Je proto nezbytné si alespoň ve stručnosti představit osobu Edmunda Burka, neboť je velmi úzce spjat se vznikem konzervatismu. Stejně tak se budeme zabývat jeho *Úvahami* a rozebereme jeho hlavní myšlenky, které se staly základem konzervatismu. Jeho myšlenky dále rozvineme v podkapitole Konzervativní atributy. Zde se zaměříme na konzervativce 20. století, jako je Scurton, Kirk, Nisbet či Oakeshot a v jejich dílech budeme hledat rysy, typické pro konzervatismus. Budeme tedy rozebírat důraz na tradice, který je pro konzervatismus tak typický. Dále se v této kapitole zaměříme na pohled konzervatismu na člověka, kterého vidí jako od přírody špatného, nedokonalého a sobeckého a nevěří, že člověk může svou přirozenost změnit. S tímto pohledem pak souvisí i důraz na hierarchii ve společnosti, která je podle konzervatismu nejen životně důležitá, ale také přirozená. Konzervatismus zcela odmítá myšlenky socialismu, který hlásá rovnost ve společnosti, tyto myšlenky jsou podle něj utopické, neboť rovnosti ve společnosti nelze nikdy dosáhnout. V závěru kapitoly nás bude zajímat pohled konzervativců na majetek.

Po tomto nezbytném teoretickém vymezení konzervatismu přejdeme k další kapitole nazvané Neokonzervatismus. V této kapitole zmíníme základní východiska neokonzervatismu, tedy tradičně konzervativní hodnoty, které se ovšem prolínají s liberálním postojem v ekonomice. Zajímat nás budou okolnosti jeho vzniku v 60. letech, v důsledku společenských změn, tedy hnutí za lidská práva a protiválečné hnutí, rozpad levice na Starou a Novou. Dále zmíníme časopisy spojené se vznikem neokonzervatismu *The Public Interest* a *Commentary*. Stejně tak zmíníme spojení křesťanské konzervativní pravice s neokonzervatismem. Zmíníme také antikomunismus, který byl určující pro neokonzervativce v zahraniční politice. V samotném závěru kapitoly se budeme zabývat hospodářskou politikou, kde neokonzervativci prosazovali omezení státních zásahů do ekonomiky v duchu liberálního pojetí ekonomiky, podporovali omezení sociálního státu, avšak ne jeho úplné zrušení a zejména je patrná snaha snižovat daně pro nastartování ekonomického růstu.

Následovat bude část, která představí podobu sporů mezi konzervatismem a neokonzervatismem v praxi. Výše jsme uvedli, že zde nás bude zajímat Reaganova vláda

a paleokonzervativní křídlo republikánů ve Spojených státech. V případě Británie vláda E. Heatha a vláda M. Thatcher. Zde představíme základní východiska jejich politik s ohledem na stanovená kritéria komparace. V závěru práce nalezneme shrnutí tohoto tématu a vyzdvihnoutí klíčových myšlenek práce, na základě kterých dokážeme konzervatismus a neokonzervatismus odlišit.

Z hlediska metodologického budeme k práci přistupovat analyticky, kdy rozvedeme jednotlivosti obou myšlenkových proudů. Dále přestoupíme ke komparativní metodě. Budeme sledovat stanovený cíl práce ve formě nalezení odlišností konzervatismu a neokonzervatismu. V praktické části práce se bude jednat o synchronní komparaci Reaganovy vlády a paleokonzervativního křídla republikánů a diachronní komparaci vlády E. Heatha a vlády M. Thatcher s tím, že budeme brát v úvahu jiné časové období obou vlád a zaměříme se na rozdíly jejich politik z hlediska konzervatismu a neokonzervatismu.

V teoretické části práce budeme vycházet zejména ze zdrojů od autorů Burka, Kirka, Nisbeta, Scurtona, Voegelina, Oakeshotta, doplněné o další zdroje. Avšak tyto autoři budou hlavním zdrojem pro vymezení konzervatismu, protože jejich díla jsou významná na poli politické filozofie 20. století. Napomohou nám k přehlednější a srozumitelnější formulaci myšlenek konzervatismu. V kapitole věnující se neokonzervatismu budeme vycházet z autorů Irvinga Kristola, Normana Podhoretze, Michalea Novaka, či Seymoura Lipseta, ale i dalších. V následující části použijeme díla věnující se thatcherismu a reaganismu například od Evanse, Petříka a dalších. Dalšími zdroji pak budou články v odborných vědeckých časopisech, které v této části využijeme více než v první části, jelikož vybrané články se věnují úzce specifikovaným tématům, zatímco knižní tituly spíše celkově shrnují vlády jednotlivých politiků či stran. Celkově byly pro práci vybrány ty zdroje, které nevykazovaly známky ideologického zabarvení.

2. KONZERVATISMUS

Konzervatismus je jedním ze tří hlavních politických směrů posledních dvou století. Michael Oakeshott¹ ve své esejí Být konzervativcem píše, že být konzervativcem znamená, „dát přednost známému před neznámým, [...] vyzkoušenému před nevyzkoušeným, faktům

¹ Michael Oakeshott (1901-1990) byl anglický politický teoretik a filozof, který se hlásil ke konzervatismu. Od roku 1951 působil na londýnské Scholl of Economics jako vedoucí katedry politických věd. V roce 1931 mu vyšla první kniha Zkušenost a její módy (*Experience and Its Modes*), která byla východiskem jeho dalšího politického uvažování. Bývá označován za stejně velkého myslitele jako Edmund Burke. Je autorem řady knih a esejů věnující se konzervatismu (*On Being Conservative, On Human Conduct...*).

před tajemným, aktuálnímu před potencionálním, omezenému před neomezeným, blízkému před vzdáleným, dostatečnému před nadbytečným, vyhovujícímu před dokonalým“². Dále píše, že konzervativce je člověk se zvláštním sklonem k určité přesnosti či střízlivosti v jednání. Nepovažuje konzervatismus za ideologii. Tvrdí, že konzervatismus „není krédem či doktrínou, nýbrž sklonem“ (Oakeshott 1956: 1).

Nisbet (1993:7) reaguje na tvrzení autorů (např. Scurton 1993: 13; Oakeshott 1956: 1; Kirk 2000:26), že konzervatismus není plnohodnotnou ideologií. Dle něj o plnohodnotnou ideologii jde a předkládá pro toto tvrzení následující argumenty. Ideologie je totiž podle něj jakákoliv přijatelná soustava mravních, ekonomických, sociálních a kulturních zásad, které se vážou k politice. Ideologie je také dlouhodobě životaschopná, má významné představitele a je do určité míry institucionalizovaná.

Slovo konzervatismus znamená úsilí o zachování dosud platného, vžitého, tradičního, toho, co se musí z minulosti zachránit. Konzervativní politika usiluje o zachování stávajícího stavu, aniž by principiálně odmítala jakoukoliv změnu (Kraus – Petráčková 1998: 419).

Russel Kirk³ (2000: 26-27) stanovil šest kritérií konzervativního myšlení:

1. Víra v to, že společnost je řízena božím záměrem.
2. Konzervativci mají zalíbení ve vzkvétající rozmanitosti a tajuplnosti lidské existence (konzervatismus potěšení a radosti).
3. Civilizovaná společnost potřebuje vrstvy a třídy.
4. Svoboda a majetek jsou svázány neoddělitelným poutem (ekonomické rovnostářství neznamená ekonomický pokrok).
5. Tradice a zdravý předsudek drží na uzdě anarchistické pohnutky.
6. Změna se nerovná prospěšné reformě (důraz na prozřetelnost státníků a na prozíravé změny).

2.1. Počátky konzervatismu

Francouzská revoluce odstartovala změnu v politickém myšlení. Stala se uzlovým bodem moderních politických ideologií. Tím, že Francouzi popravili krále Ludvíka XVI., se

² „is to prefer the familiar to the unknown, [...] the tried to the untried, fact to mystery, the actual to the possible, the limited to the unbounded, the near to the distant, the sufficient to the superabundant, the convenient to the perfect.“

³ Russel Kirk (1918-1994), americký politický filozof. Přednášel na univerzitě v Pensylvánii, založil čtvrtletník *Modern Age*, přispíval do časopisu *National Review*. Mezi jeho nejdůležitější díla se řadí *Konzervativní smýšlení*, *Program pro konzervativce*, *Akademická svoboda*.

definitivně odtrhli od starých monarchistických tradic (Valeš 2004: 196). Tato revoluce inspirovala Edmunda Burka k sepsání zásadního díla pro konzervatismus. Své myšlenky vyjádřil v knize *Úvahy o revoluci ve Francii*. Málodky se stává, že jsou politické ideologie tak úzce spjaty jen s jedním člověkem a jedním dílem, tak jako v případě konzervatismu (Nisbet 1993: 13-14). Po Burkovi přišla řada dalších myslitelů, kteří dále rozvinuli konzervativní myšlenky. Například Francouzi Bonald a de Maistre, Angličané Coleridge a Southey či Němec Hegel. Důležití myslitelé však pocházeli i z řad Američanů: Adams, Hamilton a Randolph z Roanoke.

Konzervativní ideje se tedy formovaly jako reakce na zrychlující se tempo politických, sociálních a ekonomických změn. Konzervatismus nabyl celou řadu nejrůznějších podob, protože se přizpůsoboval nejrůznějším kulturám a tradicím. Britský konzervatismus čerpal zejména z myšlenek Burka, který neodmítal změny, ale chtěl je přizpůsobit dosavadním tradicím a prosazoval uvážlivé jednání – měnit, aby bylo možno zachovat. Britští konzervativci v 19. století obhajovali politické uspořádání, které již prošlo hlubokými změnami. Samotná Británie však nebyla jedinou zemí impéria, která byla ovlivněna konzervatismem. I další země Commonwealthu jím byly ovlivněny, například Kanada (Heywood 2005: 79).

Jiná podoba konzervatismu však byla v kontinentální Evropě, kde stále existovaly absolutní monarchie po většinu 19. století. Zde vznikla poměrně odlišná a více autoritářská forma konzervatismu. Tyto podoby konzervatismu hájily monarchii proti jakýmkoliv podobám reformním tlakům. Můžeme tvrdit, že zde oprávněně zaznívaly kritiky na adresu konzervativců, že se nejedná o snahu zachovat status quo, ale o zachování těch co mají, proti těm co nemají. Až po 2. světové válce, kdy vznikla řada konzervativních demokratických stran, přijali kontinentální konzervativci sociální reformy (Nisbet 1993: 29).

USA byly konzervatismem ovlivněny jen málo, zde se uplatnil zejména liberalismus v důsledku války za nezávislost. Obě hlavní politické strany – Demokraté a Republikáni – se až do 60. let 20. století velmi bránily označení „konzervativní“⁴.

⁴ Západní konzervatismus se zformoval jako reakce na Francouzskou revoluci avšak konzervatismus v Africe, Asii a Latinské Americe se zformoval z důvodu snah o zachování tradičního životního stylu, jen málodky se ale dovolával vyloženě konzervativních hodnot. Například Perón v Argentině či Chomejní v Íránu nastolili režimy založené na velmi silné autoritě centra, ale zároveň se snažili získat podporu mas díky apelu na nacionalismus, ekonomický pokrok a obranu tradic (Heywood 2005: 80).

2.2. Edmund Burke

Edmund Burke⁵ V roce 1759 vstoupil do politiky, když přijal místo tajemníka u místodržitele v Irsku. Později, v roce 1765, se stal osobním tajemníkem ministra financí. Jelikož byl Burke vynikající diskutér a řečník, vynesly mu tyto jeho schopnosti v roce 1766 křeslo poslance. Zpočátku odmítal v parlamentu zastávat jakoukoliv funkci. V této době bylo Spojené království v období ústavní krize, jelikož král Jindřich III. odmítl respektovat parlamentní charakter monarchie a po vzoru kontinentálních osvícenských absolutistů, se snažil posílit svou moc na úkor parlamentu a politických stran. Burke vystoupil v tisku i v parlamentu proti těmto královským snahám a navrhl řešení, které viděl v systému dvou silných politických stran, které by se střídaly u moci (Kirk 2000: 15)

Toto vyjádření mu přineslo podporu americké kolonie New York, která si ho zvolila za svého zástupce a mluvčího v Anglii. Burke poté kritizoval snahu vlády zavést v koloniích nové daně, jeho hlavním argumentem bylo to, že kolonie neměly zastoupení v parlamentu. Tudíž podle něj parlament neměl právo ukládat nové daně. Nejlepší řešení viděl dokonce v tom, kdyby kolonie získaly samostatnost. Dále byl zvolen poslancem za města Bristol a poté Malton, které zastupoval až do roku 1794 (Kirk 2000: 21). O tři roky později zemřel.

2.2.1. Úvahy o revoluci ve Francii

Burke se díky knize *Úvahy o revoluci ve Francii* stal otcem konzervativního myšlení, pro tuto práci je tedy nezbytné, abychom si představili její hlavní poselství. Burke napsal tuto knihu v roce 1790 a je kritickou reakcí na bouřlivou dobu Francouzské revoluce. V této knize se vyjevují všechna témata, která jsou základem konzervatismu – rodina, tradice, autorita, atd.

Ačkoliv byl zastáncem Americké revoluce roku 1776, kterou chápal jako konzervativní vzpouru k ochraně tradičních práv, v roce 1789 byl mnohem kritičtější k Francouzské revoluci (Nisbet 1993: 14). Byl proti tomu, aby se francouzská politika přetvořila v politiku, která by byla v souladu se zcela abstraktními principy Francouzské revoluce, jako jsou volnost, rovnost a bratrství. Ve své knize však tvrdil, že si francouzská monarchie za svůj pád

⁵ Edmund Burke se narodil roku 1729 v Dublinu. V roce 1756 vydal knihu *Obhajoba přirozené společnosti*, ve které kritizoval ideální stav v pojetí J. J. Rousseoa. O rok později vydal další knihu s názvem *Filozofické zkoumání o původu našich idejí vznešeného a krásného*, obě tyto knihy slavily velký úspěch, který mu otevřel dveře do vyšší londýnské společnosti (Valeš 2004: 196). V klubu na Gerard Street, který založil se svými přáteli, se diskutovalo o aktuálních ekonomických a politických otázkách. Burke se zde setkal i s Adamem Smithem, se kterým našel společnou řeč v otázce ekonomiky (Kirk 2000: 14).

mohla z části sama. Hlavní důvod vidí v tom, že král tvrdošijně odmítal jakékoliv změny z toho důvodu, aby bylo možné zachovat stávající pořádek (Heywood 2005: 84).

Burke sice považuje Francouzskou revoluci za dosud nejvíce ohromující událost ve světových dějinách, ale zároveň dodává: „Mohu nyní gratulovat [francouzskému] národu k jeho svobodě? Mám vážně blahopřát šílenci, který uprchl z ochranného zajištění a bezpečného přítmí cely, k jeho návratu do radosti ze světla a svobody jenom proto, že svoboda může být čistě teoreticky zařazena mezi požehnání lidstva? [...] Než se odvážím veřejně lidem blahopřát k požehnání, musím vědět, že se jim požehnání skutečně dostalo“ (Burke 1997: 21). Burke byl skeptikem vůči nové Francii i z hlediska toho, jak se bude doplňovat s veřejnou mocí, vládou, armádou, řádem ve společnosti, s náboženstvím, morálkou, nedotknutelností majetku a se spravedlivým výběrem daní. Toto jsou dle něj důležité věci, bez kterých svoboda není prospěšná a je pravděpodobné, že dlouho nevydrží (tamtéž: 21-22).

Konzervatismus podle něj postrádá tak důkladný teoretický a filozofický základ jako liberalismus, ale mnohem častěji se projevuje v reálné politice. Je proto vůči liberalismu (ale i socialismu) v nevýhodě. Proto si Burke kladl otázky. Jak přimět lid, aby naslouchal nedokonalému řádu? Jak přinutit intelektuály, aby zanechali myšlenek o budování ideální společnosti? Jak přimět lid k tomu, že nedokonalá společnost potřebuje jejich obětí více, než utopické výplody fantazie (tamtéž: 44). Jeho úvahy o těchto otázkách vedly k formování konzervativní doktríny.

Velmi důležitou konzervativní hodnotou je tradice. Burke chápe tradici spíše selektivně, tedy, že si lidé od předchozí generace neberou vše, ale jen to užitečné a prospěšné. Je zde patrný důraz na vztah zemřelých, žijících a nenarozených neboť „[l]idé, kteří se nikdy neohlížejí zpět, ke svým předkům, nebudou brát ohled ani na své potomky“. Tvrdí, že „[a]nglický národ [...] ví, že idea dědičnosti zaručuje uchování a přenos, aniž by přitom jakkoli vylučovala zdokonalení. Ponechává otevřenou možnost nabytí čehokoli nového, ale zároveň ochraňuje to, co bylo jednou osvojeno“ (tamtéž: 45). Člověk se proto má ve svém konání řídit nejen svými aktuálními potřebami, ale musí brát v potaz i odkaz minulých generací a dbát na budoucnost svých potomků.

Tato teze však neznamená, že poměry ve společnosti jsou neměnné. Podle Burke není třeba se bránit novým zvyklostem. Jde však o to, aby tyto nové zvyklosti byly uvedeny do souladu s těmi stávajícími a v případě nevyhnutelné změny je zapotřebí postupovat postupně. Tak aby společnost získala potřebný čas k adaptaci. Radikální změny a zejména změny založené na abstraktních pojmech, znamenají nestabilitu ve společnosti, která není schopná se

adaptovat na rychlou změnu. Výsledkem toho je pak chaos, rozvrat a úpadek doprovázený násilím. Politika státu se musí ubírat cestou pozvolných reforem, revoluční skoky jsou nežádoucí. Politik by měl být uvážlivý a měl by naslouchat i svému svědomí, zda se jeho kroky shodují s božím řádem, neboť moc je člověku pouze propůjčena od Boha a člověk se za své jednání Bohu bude zodpovídat. Politik je zodpovědný vůči voličům, ale i vůči zemřelým, žijícím a nenarozeným. Má tedy velkou odpovědnost, která mu brání v tom, aby činil neuvážené kroky (tamtéž: 48).

Právě vztah zemřelých, žijících a nenarozených vedl ke kritice Thomase Paina v knize Práva člověka. Ten kritizoval konzervativce za to, že staví práva mrtvých nad práva živých. Tvrdil, že člověk, který obětuje práva potomků na základě „plesnivého pergamentu, jak to dělá pan Burke“ nemůže posuzovat Francouzskou revoluci. Paine prosazoval práva současné (tedy žijící) generace (Paine 1792).

Důraz na tradici je někdy konzervativci chybně pojmán a je proto v takovýchto případech legitimní konzervatismus kritizovat kvůli zkosnatělosti, podezřívavosti a podjatosti vůči všemu novému. I Burke ve svých Úvahách tomuto podlehl. Uveďme si proto následující příklad, který se týká papírových bankovek, které se objevily v průběhu Francouzské revoluce, s odstupem času můžeme s jistotou tvrdit, že v tomto ohledu se mýlil. „Korunkou všeho jsou papírové záruky nové, ošemetné a vratké vlády – zdiskreditované papírové garance zblácněného šejdířství a žebráckého plení. Ty jsou považovány za měnu [...] místo dvou uznávaných platidel, jež se tradičně a od nepaměti těší důvěře lidstva“ (Burke 1997: 50).

V jeho díle nalezneme argumenty, proč se konzervatismus odlišuje od liberalismu a socialismu. Jedná se o důraz na zachování stávajícího společenského řádu, který bezpochyby vychází z tradice. Liberalismus prosazuje svobodu pro jedince, socialismus pak rovnost pro všechny. Toto konzervatismus odmítá, ne přímo tak svobodu, ale rovnost ve společnosti považuje za nereálnou. Podle něj (tamtéž: 60) „[v] každé společnosti, sestávající z občanů různých skupin, bude vždy nějaká skupina stát nejvýše. Rovnostáři tudíž pouze mění a převracejí přirozený řád věcí a narušují rovnováhu společenské stavby“, dále tvrdí, že rovnostářství ve společnosti je rovno snaze o neoprávněné přivlastnění si přirozených výhod. Ve svém tvrzení jde ještě dál a tvrdí, že jestliže se dovolí běžnému lidu, aby jako celek vládl, bude stát utlačován. Vládnout má právo pouze ten, kdo oplývá ctností a moudrostí, ať už skutečnou, či domnělou. Společnost je tak rozdělena na vládnoucí a ovládané. Vládnoucí třída nese tíhu odpovědnosti za ovládané, disponuje vzděláním, duchovním zázemím apod.

Razantní postup zastává i v otázce voleb, kde podle něj „[ž]ádný princip střídání, žádný výběr pomocí náhody, žádnou volbou na způsob losování či rotace nemůžeme obecně

považovat za vhodné pro vládu zabývající se rozsáhlými úkoly.“ Tyto metody podle něj nevedou k výběru kvalifikovaných osobností, vhodných k výkonu státní moci (tamtéž: 61).

Kromě tradice jsou další důležité atributy, které dělají konzervatismus tím, čím je. Jedním z nich je morálka a morální pravidla. Burke tvrdí, že v tomto ohledu by se ani žádné novoty či objevy dělat neměly. Tyto hodnoty, stejně jako princip vlády, byly známy dávno předtím, než se člověk narodil a stejně budou chápány i po jeho smrti (tamtéž: 95). Další hodnotou konzervativců je předsudek. Žádný z lidí není dle Burke schopen obsáhnout všechny zákonitosti světa a právě proto je mu k dispozici předsudek. Ten je zděděn po předcházejících generacích, je jakýmsi souborem jejich zkušeností a člověku nabízí ochranu před pouštěním se do pošetilých a nebezpečných situací (tamtéž: 96).

Burke ve své knize také kritizuje individualismus, tvrdí, že člověk neexistuje na světě sám, ale že se vyvinul ve společenství lidí a je součástí široké sociální komunity. Znakem výše zmíněné tradice jsou tradiční společenské instituce. Nejdůležitější sociální institucí je dle něj rodina, poté obec, spolky, církve, region, národ a stát. Tento provázaný celek má v člověku vzbudit pocit jistoty a vlastní identity, kterou si spojuje s těmito institucemi. Náboženství hraje roli pojítka, neboť se vytváří občanská společnost, která hledá společné znaky. Náboženství spolu s tradicemi a sociálními institucemi drží pohromadě společnost. Útok na jakoukoliv část tohoto celku znamená útok na společnost jako takovou. Rozpad společnosti by dle Burke vedl k vládě všemohoucího státu, který by ovládl veškeré dění ve společnosti (tamtéž: 97).

Důležité téma je ekonomie, které se věnoval i Burke. Pochopil, že na konci 18. století již nelze ekonomii vládnout zásahy státu, ale je potřeba nechat trhu volnou působnost. Jeho důvody k obhajobě kapitalismu však byly dány tím, že deregulace trhu v Anglii, učinila z jeho rodné země nejbohatší zemi na světě (Kirk 2000: 114).

Burke svým dílem rozšířil poznání společenských jevů a procesů a jasně ukázal jaký je význam sociální stability pro udržení kontinuálního rozvoje. Přílišná rychlost změn ve společnosti vede k její destrukci, je proto důležité přistupovat ke změnám odpovědně a provádět je pozvolna (Valeš 2004: 199).

2.3. Konzervativní atributy

2.3.1. Tradice

Konzervativci vidí v tradici nashromážděný rozum předků. Projevuje se zde víra v to, že instituce a zvyky, které prokázaly svou schopnost přežít, jsou ty nejúspěšnější. Tradice jsou něco víc než jen instituce, jsou to i zvyky a sociální praktiky, které jsou společnosti známé a navozují jí pocit bezpečí a sounáležitosti (Heywood 2005: 84).

Kirk (2000: 26) tvrdí, že konzervatismus klade důraz na tradici z toho důvodu, že staré a vyzkoušené je ve výsledku lepší oproti novému a nevyzkoušenému. Tradice soupeří s hesly, jako je rovnost, svoboda a sociální spravedlnost. „I když se při obraně tradice setkáme se sebevětšími obtížemi, bude to boj o skutečnost nejskutečnější, a nikoli o cosi pomyslného“ (Scurton 1993: 52). Zde názorně vidíme podobu s Burkem, který také odmítal abstraktní hesla Francouzské revoluce.

V podání Oakeshotta není tradice nějaké sledování trendů či odhadování toho, co společnost zamýšlí, ani konzervování či víra v dlouhý předchozí vývoj. Dle něj je důležité se při zkoumání tradic jako celku zaměřit i na jednotlivé detaily, které určují, jak tradici porozumět. Tradice podle něj představují volně se sunoucí základy společnosti. Jejich udržování a vývoj je spontánní (Oakeshott 1956: 4). Tradice chápe jako znalosti předešlých generací, ale tyto znalosti nejsou pouhými informacemi, nýbrž jsou znalostmi, které pomáhají vybrat, interpretovat a asimilovat informace, je to dovednost a praxe. Předává se z jednotlivce na jednotlivce – tedy nečerpá se ze společnosti – prostřednictvím příkladu a demonstrace, nemůže být zúžena na teoretické poučky (Oakeshott 1975: 86-87).

Tradice „utvrzuje formy politického života a musí být „znovu-utvořena“ každým vědomým politickým činem“ (Scurton 1993: 53). V selektivním chápání tradice se konzervativci od Burka neliší, tvrdí, že když člověk jedná v duchu určitých tradic, vidí, že to co dělá nyní, patří k určitému vzorci chování, které přesahuje hledisko jeho současného zájmu. To ho poutá k tomu, co se dělalo dříve a dělalo se to úspěšně. Tradice mezi sebou mohou soupeřit, ale je podle Scurtona⁶ zbytečné hlásit se ke všem tradicím. Protože existuje například i tradice mučení, zločinů a revolucí. Tradice, ke kterým je třeba se hlásit, vystavuje několika kritériím. Má přitom jít o tradice, které „musí být zjevnou připomínkou toho, co

⁶ Roger Scruton (1944) vystudoval v Cambridge, v současnosti působí na univerzitě v St. Andrews a Bostonské univerzitě jako hostující profesor. Svými články přispívá do *The New Atlantis* a *Ethics and Public Policy Center*. Je to spisovatel, filozof, a komentátor veřejného života. Je spojen mimo jiné i s českou vzdělávací nadací Jana Husa (Roger Scurton 2006). Jeho významným dílem na poli politické filozofie je *Smysl konzervatismu (The Meaning of Conservatism)*.

vzkvétalo, [...] musí vzbuzovat loajalitu svých účastníků, [...] ukazovat k něčemu trvalému, co přežívá a dává smysl činům, které se z tradice rodí“ (tamtéž:54).

Velkým zastáncem tradic je Leo Strauss⁷, který většinu svého celoživotního díla zasvětil právě rehabilitaci tradic, které byly zdiskreditovány modernou (Söllner 1993: 102). Tradice dle konzervativců představují jakousi kolektivní paměť předchozích generací. Jsou známé všem ve společnosti a jejich dodržování vnáší do společnosti řád a předvídatelnost. Kdyby společnost zavrhl tradice, zpřetrhala by veškerá pouta, která ji drží pohromadě.

2.3.2. Lidská nedokonalost

Představy o tom, že člověk je od přirozenosti dobrý, nebo že se dobrým za určitých podmínek může stát, jsou podle konzervatismu utopické. Naopak, konzervativci tvrdí, že lidé jsou nedokonalí a dokonalými se stát nemohou. Lidé touží po bezpečí a chtějí znát své místo, toto tvrzení odporuje liberální vizi člověka, která představuje samostatného a podnikavého jedince. Řád je zárukou stability a předvídatelnosti. Svoboda vede lidi k volbě, po které získají spíše nejistotu a chaos, než skutečnou svobodu. Pro konzervativce je tedy přednější společenský řád, než svoboda jedince jak je tomu u liberalismu (Scurton 1993: 61-62). To vychází i z dalšího pohledu konzervativců na člověka, podle nich tkví protiprávní jednání lidí ve společnosti právě v jedinci, nikoli ve společnosti. Nesmíme však podlehnout iluzi, že konzervatismus potlačuje svobodu. Vzpomeňme si na Burkovu obhajobu amerických kolonií, kdy tvrdil, že nejlepším řešením je jejich samostatnost. Konzervatismus obhajuje svobodu lidí žít podle svých zvyků a tradic. Tato svoboda je však spojena s řádem (Nisbet 1993: 49).

Konzervativci svorně tvrdí, že lidé jsou od přírody nenasatní a sobečtí, jsou neochotni uznat trvalé pravdy, které by je mohly vést. To nutně vyžaduje existenci řádu. Řád člověk potřebuje k tomu, aby mohl žít sám se sebou i s ostatními (Ashford 1994: 184). Nové politické jevy jako lidská práva, rovnost, sociální spravedlnost, atd. jsou nebezpečné, neboť představují nevyžádané reformy něčeho, co bylo v průběhu historie tolikrát dokázáno jako přirozené (Heywood 2005: 85).

Scurton, který se zabývá i lidskými právy. Uznává, že na světě existují dobré a špatné státy, mírumilovné režimy a tyranie. Tvrdí však, že rozdíly mezi těmito jevy nelze nijak

⁷ Leo Strauss (1899-1973) byl vlivný politický filozof, který soustavně kritizoval moderní společnost. Jeho dílo je velmi rozsáhlé, obsahuje přes 160 spisů. Po svém příchodu do USA (emigroval z Německa) se začal naplno věnovat politické filozofii. V závěru života se věnoval otázkám antické filozofie. Pro jeho myšlení je typické to, že se zabíral vztahem filozofie a teologie. Jeho postoj lze označit za ultra-konzervativní. Ačkoli se bránil tomu, aby jeho myšlenky poskytovaly jakýkoliv základ pro politiku, inspirovala se jím celá řada dalších myslitelů.

souhrnně vyjádřit v jakémisi jednoduchém zákoníku abstraktních práv. Ten totiž nelze určit jako platný pro všechny lidi, protože každý člověk pochází z rozdílných podmínek a je jiného postavení ve společnosti. „Nelze nikterak politicky zdůvodnit, proč by se „práva“ sovětského občana měla shodovat s právy Angličana či proč by vůbec mělo být takové shody dosaženo. Angličan je [...] dědicem dlouhé tradice společenského života a etablované moci; svá práva a jejich záruky získal v dějinném procesu, v němž podstata a identita národa byla jen zřídka v sázce“ (Scurton 1993: 63-64).

Konzervativci věří, že jedinci nechtějí být samostatní, ale že touží po tom být pevně spjati se společností. Chápu společnost jako jakýsi živý organismus⁸, jehož části jsou vzájemně provázané. K onomu přirovnání se přiklání zejména proto, že živý organismus nelze rozdělit na jednotliviny tak, jako třeba stroj. Stejně tak, jako nelze oddělit nohu od těla, nelze oddělit například otce od rodiny. Celek je podle nich více než jednotlivina. Druhým důvodem je fakt, že živý organismus se vyvíjel přirozenou cestou, stejně tak se podle nich vyvíjela i rodina, společenství lidí, atp. Tímto odporují liberálům i socialistům, kteří o společnosti uvažují spíše mechanicky (Heywood 2005: 87).

Právě z tohoto hlediska tedy konzervativci vycházejí, když hájí zájmy rodin a dalších společenských skupin před zájmy jednotlivce. Tyto skupiny dokáží jednotlivcům zajistit bezpečí a stabilitu, jednotlivce také učí, že vše má svou cenu a je potřeba respektovat druhé. S tím také souvisí otázka kultury, podle konzervativců je multikulturní společnost předem odsouzena k neúspěchu, naopak volají po společné kultuře, založené na společném náboženství a společných tradičních hodnotách (Nisbet 1993: 95-96).

Kirk tvrdí, že problémem soudobé občanské společnosti je ztráta společenství. Je to důsledek rozpadu rodiny a tradičního společenského života. Kirk vidí příčinu rozpadu rodiny v tom, že tato instituce pozbyla možnost fungovat. Rodina již nemá hospodářské a výchovné výhody. Stejnou měrou jako rodiny byly postiženy i další společenské instituce – šlechta, církve, místní samospráva a další instituce, které tmelily společnost po mnoho století (Kirk 2000: 562-563).

⁸ Organicismus pochází z biologie, ale postupně si jej vypůjčily i společenské vědy. Základem je víra v to, že lidská společnost funguje jako živý organismus a nemůže fungovat bez svých důležitých částí, podle konzervativců jsou to instituce, jako je například rodina či církve (Nisbet 1993: 104-105).

2.3.3. Společnost a její organizace

Dle konzervativců je hierarchie ve společnosti přirozená, neboť je zde odedávna. Socialistická idea rovnosti ve společnosti je pro konzervatismus nepřijatelná. Vždy musí existovat ti, kdo chodí do práce a ti, kdo se starají o domácnost nebo ti, kdo řídí podnik a ti, kdo v něm pracují. Společenská rovnost je podle nich neuskutečnitelná. Věří v přirozenou aristokracii, která odedávna vedla společnost. S liberály se shodují v přijímání přirozené nerovnosti, tedy, že se někdo narodí s větším nadáním a dovednostmi než ostatní (Heywood 2005: 88).

Othmar Spann⁹ vidí společnost roztržštěnou do různých společenství, které však pohromadě drží rozvrstvení lidí podle jejich hodnoty (Rassem: 1993: 95). Eric Voegelin¹⁰ tvrdí, že „ne všichni lidé jsou si rovni, že vytváření a uchovávání civilizovaného řádu je dílem menšin a zásluhou vynikajících jedinců“ (Voegelin 1974: 518). Dále tvrdí, že moderní stát nemůže být minimální, neboť čelí „přirozenému člověku.“ Stát musí svou vůli prosazovat prostřednictvím zákonů nebo si k zachování společenské struktury musí najít mechanické prostředky (Voegelin 1994: 145). Stát dle Strausse musí být současně všemocný, rovnostářský a podobný stroji (Strauss 1936: 64). Nemá být aktivistický ani sociální. K tomu aby byl stát silný, ale zároveň ne všemocný potřebuje partnera ve formě instituce občanské společnosti. Vláda má sama rozhodovat v čem se bude angažovat, má mít omezené pole působnosti, ve kterém však má být aktivní a precizní. Měla by také disponovat značnou autoritou a občané státu by k ní měli být loajální (Nisbet 1993: 49-50).

Nebezpečí pro společnost pochází od těch, kteří se snaží ustavit utopii nebo Boží království na zemi, protože žádná utopie se nemůže zakládat na nedokonalosti člověka (Ashford 1994: 184).

Náboženství hraje ve společnosti důležitou tmelící roli. Je také důležité z hlediska vývoje společnosti. Je na něm založeno přetrvání civilizace, protože bez Boha lid vyzývá Stalina či Hitlera (Kirk 2000: 259). Voegelin píše, že došlo ke změně ve vnitřní struktuře člověka, který je nyní zaměřen na tělesný prožitek než na duchovní stránku života. „Tento

⁹ Othmar Spann (1878-1950), rakouský profesor politické ekonomie. Politická filozofie je v jeho díle obsažena spíše skrytě, nebyla jeho hlavním oborem. Ve svých myšlenkách vycházel z antiliberalních a antisocialistických pozic. Zabýval se tím, co bylo prvotní, došel k závěru, že prvotní byla společnost a jedinec je jen její součástí a má pevně dané své místo. Tak vzniká rozvrstvení společnosti na stavy, které jsou hierarchicky uspořádané.

¹⁰ Eric Voegelin (1901-1985) původem Němec, který však emigroval do USA. Působil na Louisiánské státní univerzitě, po té působil Mnichovské univerzitě. Ve svých dílech vycházel z křesťanských i řeckých zdrojů. Soustavně kritizoval soudobou společnost za její sekularizaci. Jeho stěžejní díla jsou *Nová politická věda*, *Anamnesis*, *Řád a dějiny*.

zásadní obrat se stal [...] symbolem protikřesťanské antropologie v politice [...], je doprovázen zvrácenou představou, řádu – zmatek vášní se má za normální řád lidské duše“ (Voegelin cit. dle Crowther 1994: 146). Dále konstatuje, že vůdci státu již nemohou spoléhat na náboženství jako na zdroj moci. Tím se staly zájmy společenských skupin (Crowther 1994: 147).

Kritici konzervatismu tvrdí, že konzervatismus zastaral kvůli modernímu ekonomickému a společenskému vývoji. Hlásají, že konzervatismus chce uchránit tradice a instituce, které již dávno zmizely. Že konzervativci ve svých útocích na to co je podle nich špatné působí oni sami jako radikálové (Rossiter 1955: 221-222).

2.3.4. Majetek

Konzervativci tvrdí, že vše co činí lidský život významnější, než život zvířete souvisí s majetkem. Úlohou státu je ochrana majetku svých občanů. Podstata konzervativního pojetí majetku tkví v tradicích. Vychází totiž z prvorozenectví a svěřenectví, jejichž úkolem je ochránit rodinný majetek. Majetek má totiž reprezentovat rodinu, proto vnímají krádež jako obzvlášť závažný zločin. Jestliže jsou ve společnosti rovnostářské tendence, tento tradiční svazek je přetržen. Konzervativci nevěří, že jednotlivec může se svým majetkem nakládat, jak se mu zachce, protože má význam pro celou společnost (Nisbet 1993: 71-74). Znovu se dostáváme k tomu, že práva jednotlivce musejí být vyváženy prospěchem pro celou společnost. Zde se konzervativci dostávají i do sporu s neokonzervativci, kteří jsou silně ovlivněni liberálními idejemi v ekonomice.

Majetek svým způsobem lidi chrání. Šetrnost je jednou ze ctností, kterou by měl člověk oplývat. Lidé, kteří disponují majetkem, respektují majetek druhých a vědí, že je třeba jej chránit před zločinem. Zapojují se tedy do snahy zachovat ve společnosti řád a pořádek. V tomto smyslu majetek napomáhá společnosti k udržení stability a posilování konzervativních hodnot jako je úcta k právu a autoritě. Majetek totiž ve velké míře přešel na své vlastníky z předchozích generací a současná generace má být jeho strážcem, který předá majetek příštím generacím (Heywood 2005:89-90).

Kirk se obává spojení kapitalismu a konzervatismu. Kapitalismus chápe jako abstraktní pojem. Ostře kritizuje ekonomický libertarianismus. Stejně jako v definici konzervatismu i zde stanovil šest bodů, ve kterých se konzervativci a libertariáni liší:

1. Konzervativci věří v morální řád, libertariáni chápou život jako sledování individuálních zájmů.
2. Konzervativci věří, že řád je nejpřednější potřebou společnosti, libertariáni dávají přednost individuální svobodě.
3. Konzervativci upřednostňují společenské zájmy před soukromým zájmem.
4. Libertariáni nesdílejí s konzervativci představu o přirozené lidské zkaženosti.
5. Dle konzervativců je stát ustanoven Bohem, dle libertariáni je stát jen velkým utiskovatelem a jsou ochotni akceptovat jen stát minimální.
6. Konzervativci zdůrazňují kázeň, povinnost a oběť, což libertariáni neakceptují, jelikož neuznávají starobylé obyčeje (Kirk: 1957: 349-350).

Othmar Spann byl pro moderní sociální politiku, ale odmítal marxistický socialismus a kapitalistický liberalismus. Konzervativci hájí státní zásahy do ekonomiky, tvrdí, že jsou ve státním zájmu a je proto třeba omezit svobodu podniků (Rassem 1993: 88).

3. NEOKONZERVATISMUS

V úvodu této kapitoly si shrneme, v čem se neokonzervatismus liší od klasického konzervatismu. Neokonzervatismus není ideologie, je to intelektuální hnutí. Jedná se o spojení tří politických proudů – klasického liberalismu (v politice a ekonomice), klasického konzervatismu (v kultuře, názorech na společnost, morálku a náboženství) a antikomunismu. Neokonzervatismus je značně aktivistický. Do poloviny 60. let byl kritiky vnímán jako extrémní hnutí. Další zajímavostí je, že velká část pozdějších neokonzervativců začínala na radikální levici jako trockisté či komunisté (Nisbet 1993:121-122).

Neokonzervatismus nezapře své kořeny v konzervatismu svým důrazem na řád, autoritu, kázeň, povinnost a svým pohledem na člověka, kterého vidí stejně jako konzervatismus – od přírody nedokonalého a sobeckého. Souhlasí tedy s jeho hlavními hodnotami, ale tvrdí, že tyto hodnoty může podporovat i stát. Růst státní moci, pokud má jasně dané hranice, není na škodu. Dalším důležitým prvkem neokonzervatismu je důraz na rodinu, kterou chápe velmi tradicionalisticky¹¹ (Bronner 2004). Paralelu rodiny můžeme vidět i ve státní sféře. Neokonzervativci volají po silném státu v otázce vymáhání řádu a rázném přístupu k právu a pořádku. Díky neokonzervativcům byl znovuzaveden trest smrti ve většině amerických států a zvýšily se tresty odnětí svobody. Neokonzervatismus je také spojen

¹¹ Tedy patriarchálně, manžel je živitel, žena se stará o domácnost, jestliže dojde k narušení těchto tradic, děti budou vyrůstat bez náležitých morálních hodnot a nebudou cítit respekt ke svým rodičům.

s náboženstvím. V 70. a 80. letech vznikly ve Spojených státech skupiny hlásající nespokojenost s vývojem a úpadkem tradičních hodnot (Heywood: 2005: 105).

Irving Kristol označil neokonzervativce za „liberála, který byl přemožen realitou“. Měl pravdu, protože první generace¹² neokonzervativců se skládala i z liberálů, kteří však chtěli hrát určitou roli v oživení konzervatismu. Navíc v době, kdy se zaváděly velké společenské změny, se tito liberálové začali stranit nejnovější podoby liberalismu (Kristol 2003). Kristol se také vůbec jako první označil za neokonzervativce.

Členové první generace neokonzervativního hnutí – Irving Kristol a jeho spolupracovníci z časopisu *The Public Interest*, Norman Podhoretz a mnozí autoři z magazínu *Commentary*, ale i někteří demokratičtí politici, se po dlouhém vývoji v 60. a 70. letech 20. století stali členy Republikánské strany, ale ani zde se nedokázali zcela ztotožnit s klasickým konzervatismem (Podhoretz 1996).

Neokonzervatismus dosáhl vrcholu své moci v 70. a 80. letech minulého století za vlády amerického prezidenta Ronalda Reagana a britské premiérky Margaret Thatcher. Typickými nositeli neokonzervatismu je Konzervativní strana ve Velké Británii a Republikánská strana v USA. V dalších státech jsou to některé křesťansko-demokratické strany, například CDU/CSU v Německu nebo Republikánská strana ve Francii (Leška 1992: 13).

3.1. Počátky hnutí

Výše jsme již uvedli, že první generace neokonzervativců pocházela z řad liberálů. Většina z nich začínala jako umírnění socialisté, levicoví liberálové nebo až levicoví radikálové. Sám Kristol je zářným příkladem tohoto ideologického posunu zleva doprava¹³. Je tedy zřejmé, že když se hlásili k liberální levici, poznamenalo to počáteční orientaci neokonzervatismu a témata, kterými se zabýval, jako je kriminalita, imigranti a vhodná politika vůči nim, etnické menšiny, životní podmínky, atd. (Novak 1992: 22-23). Mnozí z neokonzervativců byli židovského původu, ti pak působili zejména v magazínu *Commentary*.

Jelikož neokonzervatismus představuje jakousi novou formu konzervatismu, nelze mu upřít společný základ s konzervatismem. Ten se však týká zejména pohledu na člověka, společnost, tradice a morálky. Během 60. let došlo na území Spojených států k několika důležitým společenským i politickým posunům v důsledku hnutí za občanská práva

¹² Druhá generace neokonzervativců dosáhla vrcholu své moci v 90. letech 20. století.

¹³ V mládí si prošel trockistickou fází, byl členem 4. internacionály.

a v důsledku vyhasnutí víry v poptávkově orientované keynesiánství, které preferovalo státní zásahy do ekonomiky. Zejména společenské změny vedly k aktivizaci neokonzervativců, čímž se od klasických konzervativců nelišili. Navíc v té době byla ekonomická krize, pro kterou nemělo keynesiánství vysvětlení. Studenti bílé i černé pleti pořádali demonstrace¹⁴. Postupně se tyto protesty rozšířily i do širší společnosti, jádrem však zůstala především mladá generace, kterou na univerzitách podporovala celá řada profesorů. Dalším důležitým hnutím v 60. letech bylo protiválečné hnutí namířené proti válce ve Vietnamu. Studenti upozorňovali na závažné společenské problémy, ale postupem času se do jejich čela postavili radikálové, kteří si mysleli, že stojí u zrodu nového masového revolučního hnutí (Lipset 2003: 191).

V této době se také rozpadla americká levice na Novou a Starou. Nástup radikální Nové levice, reprezentované zejména mladou generací, byl totiž doprovázen rasovými nepokoji, studentskými bouřemi na univerzitách a vznikem Counterculture. Postupně začala slábnout oficiální podpora hnutí a tak se začaly připojovat další reformní proudy. Hnutí za ženská práva, za práva homosexuálů, bojovníci za větší volnost v osobním životě, zejména v otázce sexu a užívání drog¹⁵. Demokratická strana nebyla schopna se s touto situací vypořádat (tamtéž: 192).

S konzervatismem má tedy neokonzervatismus společnou snahu zachovat tradiční hodnoty, pozvednout a obnovit morálku společnosti a obnovit postavení rodiny, neokonzervatismus však tvrdí, že tyto hodnoty může podpořit i stát a že růst státní moci za jasně vymezených podmínek, není v tomto případě na škodu. Konzervativci naopak tvrdí, že tradiční hodnoty by měly být společností vyznávány spontánně. Významně se liší i v názoru na individualismus. Konzervatismus totiž před svobodou jedince preferuje celou společnost, tvrdí, že člověk je součástí společnosti, tudíž jeho práva a svobody jí musejí být podřízeny. Naopak neokonzervatismus podporuje práva jedince (Wolfson 2004: 222-225)

3.2. Náboženská pravice

Tato situace vedla k politickému vzepjetí nábožensky založených lidí. Protože když se podívali na vysoké školy, viděli, jak se tam volně rozšiřují homosexuální organizace a jak šíří svou literaturu. Náboženských organizací bylo poskrovnu. Tito lidé nebyli spokojeni se

¹⁴ Tzv. *sit-in* demonstrace – demonstrativní vysedávání v restauracích, jehož cílem bylo snížit tržbu majitele a donutit ho tak odstranit segregační podmínky.

¹⁵ Tato hnutí se v 60. letech opájela svým vlivem, v domněnku, že mohou zastavit válku, zrušit rasovou segregaci, atd., ale po konci války ve Vietnamu a po skončení hromadných demonstrací za lidská práva, většina protestujících odpadla.

situaci mladé generace a chtěli do společnosti zavést více umírněnosti, ve snaze ji ochránit a navrátit se k tradicím, které byly v době, když oni dospívali. Z toho důvodu se začali politicky angažovat (Kristol 1995: 86). Došlo tak ke vzniku Náboženské pravice, která měla silné postavení na Jihu a Středozápadě Spojených států. Klíčovou událostí, která vedla ke vzniku Náboženské pravice, bylo rozhodnutí Nejvyššího soudu, které učinilo z potratu ústavní právo (Gilgoff 2011).

Náboženská pravice se spojila s tradičními konzervativci, protože měli společného nepřítele – liberalismus a jeho vliv na vládu, soudy, vzdělávací aparát, atp. Toto spojení však fungovalo pouze krátce. Když totiž přišla řeč na morálku a společenské problémy, které pobuřovaly křesťanské konzervativce, měl tradiční konzervatismus sklon k libertarianismu a (zejména ty části, které byly ovládnuty ekonomickým konzervatismem) dokonce až k sekularismu. Z toho křesťanští konzervativci usoudili, že se snáze dohodnou s neokonzervativci (Kristol 1995: 87-88).

Pro neokonzervativce byl také nepřijatelný vlídný postoj mladé generace ke komunismu. Celkově byl v domácí politice cíl neokonzervatismu vnést do společnosti více umírněnosti. V důsledku těchto událostí vznikla Nová pravice, která sestávala z neoliberalismu a neokonzervatismu¹⁶. Neokonzervatismus chtěl přizpůsobit konzervatismus moderní době a moderní demokracii (Leška 1992: 11-12).

3.3. Neokonzervativní časopisy

V roce 1965 Irving Kristol založil časopis *The Public Interest* jako reakci na společenskou situaci, se kterou nesouhlasil. Nebyl však ve svém snažení sám, protože se k němu připojili lidé, jako Glazer, Moynihan, Bell, atd. Tento časopis měl pro první generaci neokonzervativců tmelící funkci. Hlavním zájmem byly vnitropolitické otázky týkající se Spojených států (Kristol 2003).

The Public Interest však nebyl jediným magazínem neokonzervativců. Kolem Normana Podhoretze se v New Yorku shromáždila skupina židovských intelektuálů, kteří založili *Commentary*. Ten se zaměřoval spíše na zahraniční politiku, zejména na Izrael a bezpečnostní hrozby. Zřejmě nejslavnější byla analýza profesorky Kirkpatrick, která kritizovala zahraniční politiku Cartera, jehož politika dle ní vedla k pádu proamerických autoritativních režimů (Irán, Nikaragu), které byly nahrazeny režimy ke Spojeným státům

¹⁶ Zpočátku neokonzervatismus slavil úspěch v USA a Velké Británii, postupně se však dostal i do zemí na evropském kontinentu, Austrálii a Nového Zélandu.

nepřátelskými (McConnell 2003). Kromě těchto časopisů se neokonzervativci sdružovali v nejrůznějších think-tancích¹⁷ a skrze *Commentary* a *The Public Interest* mohli své názory vypouštět do světa (Kall 2004). Postupem času vznikaly i další časopisy, do kterých neokonzervativci přispívali, například *National Interest* (1985) nebo *Weekly Standard* (1995).

V roce 1972 ovládla Nová levice Demokratickou stranu a kandidátem na prezidenta se stal člověk, který bojoval za odzbrojení a odmítal Vietnamskou válku – George McGovern. To byla příčina odchodu řady původních liberálů, kteří pak byli označováni jako neokonzervativci, z této strany. V polovině 70. let si neokonzervativci vybudovali ideologické postavení, jež by se dalo charakterizovat jako negativní postoj k vývoji v USA ať už společenského, kulturního či politického (Lipset 1988: 32).

3.4. Antikomunismus

S neokonzervatismem obecně je také spjat antikomunismus, který určoval zahraniční politiku Spojených států i Velké Británie. Byli to právě neokonzervativci, kteří kritizovali politiku détente, vůči Sovětskému svazu. Vyvrátili představy o kontrole zbrojení a usilovali o zvýšení národní obrany v reakci na sovětské zbrojení (Podhoretz 1996).

Antikomunismus byl přesvědčením, že komunismus je zapotřebí zničit a to i za použití síly, nebude-li jiná možnost. Antikomunisté byli přesvědčeni o tom, že komunismus je stejně špatný jako fašismus a politické procesy ve východním bloku je o tom utvrdily. Díky poválečnému uspořádání, kdy došlo ke značnému posílení Sovětského svazu, věřili, že Západ je v kritickém ohrožení, jelikož jeho nepřítel si vlivem své ideologie nárokoval světovládu (Vree 2005).

Významný americký antikomunista William Buckley po Kubánské krizi napsal: „Lepší je šance být mrtvý, než jistota toho, být rudý. A když zemřeme? Tak zemřeme.“ Považoval boj proti komunismu za spravedlivý, stejně tak jako válku za nezávislost. Množství mrtvých v případné válce by nebylo tak důležité, jako sama spravedlnost a tedy legitimita války, ve válce za nezávislost totiž podle něj také nikdo netvrdil, že se nemá bojovat (Buckley 1962).

¹⁷ Například *American Enterprise Institute* (AEI), nebo *Heritage Foundation*.

3.5. Hospodářská politika

Na konci 70. let za vlády demokratického prezidenta Cartera se Spojené státy potýkaly s inflací a ekonomickou depresí. Z keynesiánského hlediska nebylo pro takovou situaci vhodné vysvětlení. Pro oživení ekonomiky neokonzervativci prosazovali snižování daní. Daně chápaly jako trest, který vede ke ztrátě iniciativy podnikatelů (Podhoretz 1996). Podle nich daně měly být v přijatelné míře jak pro podnikatele, tak pro stát. Jestliže jsou daně příliš vysoké, utlumují výrobu a tím se snižují výnosy do státní kasy. Vyhlídka na hospodářský růst, kde všichni prosperují (i když ne rovnou měrou a ne zároveň), poskytla podle neokonzervativců moderní demokracii legitimitu. Předtím demokracii považovali za značně nestabilní, protože chudí neustále bojovali s bohatými. Neokonzervativci zůstávají zastánci systému sociální péče. Jejich vize sociální spravedlnosti ale není založena na socialismu, nýbrž na imperativě morálně kulturního systému. Varují také před korupcí a zneužitím moci vlády (Britské listy 2003).

Neokonzervatismus odmítá keynesiánství, které je orientované na plnou zaměstnanost. Omezuje sociální opatření státu, využívá deflační politiku. Upouští od deficitního rozpočtu a obnovuje mechanismus pružných cen a mezd. Hlavním cílem je však oživit podnikatelskou aktivitu, která je hnací silou ekonomiky. Celkově sleduje v čtyři hlavní cíle:

1. Oslabení inflace deflační politikou.
2. Snižování státních výdajů na sociální programy.
3. Snižování daňových sazeb.
4. rozsáhlou privatizací ekonomiky (Piiasheva–Pinkser: 1989).

V otázce ekonomiky se neokonzervatismus od konzervatismu liší. Vychází totiž z liberálního pojetí ekonomie. Výše jsme uvedli, že konzervativci tvrdí, že člověk nemůže se svým majetkem nakládat, jak se mu zlíbí, neboť jej zdědil od předchozích generací. Navíc se nestaví proti zásahům státu do ekonomiky, tvrdí, že státní zásahy jsou žádoucí a je proto na místě omezit svobodu podniků. S tím však neokonzervativci nesouhlasí, neboť vyznávají svobodný trh. Vše se podle nich řídí nabídkou a poptávkou a jakákoliv státní regulace ekonomiky je nepřijatelná. Tvrdí, že daně musí být v rozumné míře, aby nepředstavovaly pro podniky velkou zátěž, ale na druhou stranu stát z nich musí mít také příjmy a je podle nich lepší mít častější příjmy z nižších daní než méně časté příjmy z daní vysokých. Kapitalismus, který ač je podle nich nedokonalý, je podle nich nejlepší možností. Systém svobodného trhu

a osobní iniciativy je nejučinnější pokud jde o zlepšení postavení chudých. Tyto myšlenky jsou patrné například u Michaela Novaka v knize *Duch amerického kapitalismu* (Novak 1992: 339).

4. SPOJENÉ STÁTY

4.1. Ronald Reagan – Reaganismus

President Reagan byl v hospodářství ovlivněn liberálními teoriemi. Věřil, že svobodná ekonomika je základem svobodného státu, prosazoval proto snížení daní. V roce 1981, kdy nastoupil do funkce prezidenta Spojených států, řekl, že vysoké daně vedou k neochotě lidu pracovat, snížením daní se podle něj budou lidé více snažit, protože budou mít více peněz pro sebe. Výsledkem bude vyšší životní úroveň všech, ale i více peněz pro stát (Petřík 2008: 155-156).

V témže roce se Reagan přihlásil k odkazu otců zakladatelů, ve své inaugurační řeči mimo jiné řekl, že má v úmyslu držet pod kontrolou velikost a vliv federální vlády (kritizoval tak centralismus moci vlády ve Washingtonu na úkor jednotlivých států). A zároveň rozlišovat mezi pravomocemi svěřenými právě federální vládě a vládám jednotlivým států unie. Zdůraznil, že federální vláda nestvořila jednotlivé státy Unie, ale že tomu bylo naopak. Obnovu moci vlády a jednotlivých států nazval *Novým federalismem* (tamtéž: 158).

Součástí reaganismu byl i konzervativní nacionalismus. Navzdory tomu, že Američané jsou přistěhovalecký národ a žádná etnická skupina nepřevažuje, je podle Petříka pravdou, že základní hodnoty tomuto národu dali WASPové (*White Anglo-Saxon Protestants*). Američan je tedy každý, kdo přijme tyto hodnoty nehledě na etnikum. Reagan se po vietnamské válce snažil obnovit národní hrdost a víru Američanů. Byl přesvědčen, že mají právo od Boha šířit svobodu po celém světě (tamtéž: 159).

Další významnou ideou je již zmiňovaný antikomunismus. Reagan považoval slovo komunismus za synonymum pro zlo. Byl přesvědčen, že společnost, kde si lidé vládnou sami, je nadřazená totalitarismu. Je zde příhodné uvést některé z jeho výroků: "Jaký je rozdíl mezi demokracií a lidovou demokracií? Jako mezi kazajkou a svěrací kazajkou" nebo: „Západ odbyde komunismus jako nějakou bizarní kapitolu lidských dějin, jejíž poslední stránky právě teď píšeme“ (Reagan cit. dle Joch 2004). Nehodlal svobodný svět nejen bránit, ale přešel do protiútoků. Hodlal komunismus zničit, boj proti němu považoval za morální poslání

(Schweizer 2007: 74). Boj Spojených států a Sovětského svazu označil za boj dobra se zlem, Sovětský svaz pro něj představoval říši zla (Suchý 2004: 142).

Reaganismus a thatcherismus byly z velké části podobné postoje jednotlivých vlád, shodu bychom našli v zapáleném boji proti komunismu, podpory nacionalismu či v ekonomice, ale přeci jen z důvodů jiných národních tradic byl thatcherismus více pragmatický, zatímco reaganismus více lpěl na morálních vizích (Petřík 2008: 162).

4.2. Paleokonzervatismus

Pro účely této komparace byla zvolena neokonzervativní administrativa Ronalda Reagana a paleokonzervativní frakce uvnitř Republikánské strany. Tato frakce byla zvolena z toho důvodu, že ze všech frakcí Republikánské strany nejvíce lpěla na konzervatismu v tradicionalistickém slova smyslu. Paleokonzervativci se zasazovali o zachování hodnot v duchu tradičního konzervatismu, například prosazovali křesťanské hodnoty, vlastenectví a také velmi důležitou roli připisovali rodině (Himmelfarb 1988: 55-56).

V zahraniční politice byli zastánci izolacionalismu, nepodporovali vývoz demokracie do jiných států světa za cenu životů amerických vojáků a peněz daňových poplatníků. Rovněž by bývali nejrady odmítli angažovanost Spojených států v mezinárodních organizacích jako je například NATO nebo OSN. Požadovali omezení imigrace a multikulturní společnost byla (a je) podle nich čirou utopií. Konzervativní stanoviska zastávali také v otázkách, které se začaly objevovat v průběhu 2. poloviny 20. století jako je registrované partnerství, rovnoprávnost žen, potraty, ale i držení zbraní atd. Paleokonzervativci považovali za selhání konzervatismu, že se ve Spojených státech stal dominantní silou na pravici neokonzervatismus (tamtéž: 57). Paleokonzervativcům připadá neokonzervativní hnutí „příliš málo vlastenecké, zbytečně ústupné v morálně–kulturních otázkách a přehnaně intervencionistické v oblasti zahraniční politiky, které nedostatečně dbá na americké národní zájmy“ (Skřípský 2006). Mezi paleokonzervativce můžeme zařadit Patricka Buchanana nebo Paula C. Robertse a mnohé další.

4.3. Hospodářská politika

Pro Reagana byl stát spíš břemenem než pomocníkem v oblasti zvyšování životní úrovně, prohlásil: „Názor státu na ekonomiku lze shrnout takto: Když se to hýbe, zdaňte to. Když se to hýbe ještě dál, regulujte to. Když už se to nehýbe, dotujte to“ (Reagan cit. dle Joch 2004).

V oblasti ekonomické politiky, pro kterou se vžil obecně termín reaganomic, leží důležitý a podstatný úspěch Reaganovy politiky. Stejně jako Thatcher se Reagan rozhodl snížit daně, což vedlo k ozdravení ekonomiky. Snížil daň z příjmu z 70% na 28% (Skopeček 2011: 44). Lidé měli více peněz samy pro sebe a stát, díky zdravější ekonomice měl také vyšší příjmy. Reagan tak položil základ pro ekonomickou prosperitu Spojených států, díky které pak slavil úspěchy i v zahraniční politice.

Po svém nástupu se Reagan potýkal s vysokou mírou nezaměstnanosti, dvojcifernou inflací a vysokou úrokovou mírou. V Reaganově hospodářském programu bylo několik klíčových prvků (Reagan 2011: 140-141):

1. Uplatnění restriktivní měnové politiky, která měla snížit inflaci a stabilizovat měnu.
2. Snížení daňové zátěže, což mělo motivovat ekonomické subjekty k investicím a inovacím, které by vedly k ekonomickému růstu Spojených států.
3. Snížení role státu v ekonomice díky rozsáhlé deregulaci a uvolnění podnikatelského prostředí.
4. Návrat k vyrovnanému rozpočtu, který měl být dosažen prostřednictvím snížení vládních výdajů.

Proč tedy po Reaganově vládě zůstal tak veliký rozpočtový deficit¹⁸, za který byl tak kritizován? Díky vyšším výnosům při nižších daních byl americký ekonomický systém schopen si poradit i s velkými výdaji. Čili problém nebyl v systému, ale v kongresu. Tam totiž měli opoziční demokraté většinu a ti trvali na zvýšení sociálních výdajů. Reagan musel souhlasit. Na oplátku však dostal příslib, že demokraté podpoří návrh na snížení daní a zvýšení zbrojních výdajů. Důsledek toho byl, že při nižších daních příjmy státu sice rostly,

¹⁸ V době, kdy Reagan nastoupil, činil deficit 50 mld. dolarů, v roce 1989, kdy opouštěl svůj úřad, byl deficit 1,5 bilionů dolarů (Tomský 2011: 107-108).

ale výdaje rostly mnohem více. Deficit byl však po skončení studené války bez problému vyrovnán (tamtéž: 142-144).

Reagan zavedl přísnější pravidla pro získání sociální pomoci, šetřil výdaji na podporu v nezaměstnanosti, hromadnou dopravu, bezplatné lékařské péči pro chudé, na studentských půjčkách, atd. Tím si hlavně od demokratů vysloužil kritiku. Rozhodně ale nechtěl šetřit na zbrojních výdajích. Chtěl položit Sovětský svaz na kolena tím, že jej zcela vyčerpá po ekonomické stránce. Dalším významným krokem, který vedl k deregulaci trhu, bylo podepsání vládního nařízení o zrušení vládní kontroly nad trhem s ropou a benzínem (Petřík, 2008: 188).

Reagan v hospodářské politice nesplnil vše, co si předsevzal, tím je myšlen především vyrovnaný rozpočet, který nedokázal dodržet kvůli závodům ve zbrojení. Státní výdaje se mu však podařilo snížit, stejně tak vysokou inflaci (tamtéž: 189).

Část paleokonzervativců podporovala volný trh a laissez-faire kapitalismus, ale někteří z nich byli horliví odpůrci volného trhu z důvodu závislosti Spojených států na dovozu, což byl podle nich jeden z nepříznivých vlivů volného obchodu. Rozhodně však byli proti jakékoliv formě socialistického nebo komunistického plánování v oblasti ekonomiky, v čemž se zase s neokonzervativci shodli. Ovšem v podnikání raději preferovali malé a střední podniky, protože podle nich si velká firma zasloužila stejnou nedůvěru jako velká vláda. Nejvíce však podporovali rodinné vlastnictví. Samuel Francis řekl na toto téma: „Disponují vlastním majetkem, spravují jej vlastní rodinou, provozují vlastní farmy a podniky, používají vlastní zbraně na jejich obranu, berou odpovědnost za vlastní chyby a omyly [...] tehdy a pouze tehdy mohou lidé vládnout sami sobě [...] jako v republice¹⁹“ (Francis cit. dle Ashbee 2000: 79).

Také však velmi nelibě nesli zadlužování Spojených států a množství úvěrů, které měly Spojené státy od Světové banky. Ohledně daní byli v souladu s Reaganovou administrativou, neboť také preferovali snižování daní, stejně tak se s ním shodli i v nutnosti vytvoření pracovních míst a šetření na výdajích státu. Neokonzervativcům však vyčítali, že se příliš soustředili na peníze a akumulaci moci a nedostatečně se věnovali individuálním a společenským potřebám lidí. Věřili, že kultura je pro lidi více důležitá než ekonomika a politika. Tvrdili, že pokud by kultura ztratila na významu nebo by byla radikálně změněna,

¹⁹ „They owned their own property, ruled their own families, ran their own farms and businesses, bore their own arms in their own defense, took responsibility for their own failures and mistakes ... then and only then could men govern their own selves ... as a republic.“

mělo by to vliv na celou společnost, kterou by nespasil ani ekonomický rozmach nebo politici (Dreher 2007).

4.4. Zahraníční politika

Reaganova zahraniční politika byla ovlivněna studenou válkou a bojem proti komunismu. Byl odpůrcem politiky détente, která měla opodstatnění jen v dočasném uklidnění vztahů se Sovětským svazem, z dlouhodobého hlediska však nahrávala do karet právě jemu. Reagan po svém nástupu do funkce prosazoval politiku osvobozování. Tím je myšleno nejen bránění svobody, ale i snaha osvobodit všechny lid z totality komunismu. Kromě rozsáhlého zbrojení zavedl Reagan hospodářské sankce vůči Sovětskému svazu a omezil mu přístup na západoevropský trh (např. zamezil stavbu ropovodu do západní Evropy). Prosazoval to, aby byl Východ závislý na Západu, ne opačně (Petřík, 2008: 221). V této oblasti se také snažil vyvážit hodnoty, které prosazoval v domácí politice, protože je považoval za nejlepší pro prosazování svobody a demokracie ve světě (Suchý 2004: 80).

Důležitou rolí v této oblasti politiky hrály direktivy pro národní bezpečnost (NSDD²⁰). Ty byly vydávány Reaganovou administrativou a týkaly se národní bezpečnosti, bezpečnostní politiky, zpravodajských služeb a zahraniční politiky. NSDD byly vydávány od roku 1947 a každé nové směrnici bylo dáno číslo podle pořadí. Určující směrnici pro vztah Spojených států vůči Sovětskému svazu byla směrnice číslo 75. Obsahovala tři body, které se staly základem pro Reaganovu zahraniční politiku (Federation of American Scientists 2012).

1. Vzporovat sovětské snaze o rozšíření své oblasti vlivu.
2. Vyvíjet tlak na SSSR s cílem oslabit jeho zdroje.
3. vést jednání za účelem eliminace nejzávažnějších neshod mezi USA a SSSR, ale pouze na základě reciprocity.

Ve vztahu k Sovětskému svazu Reagan dále prosazoval synchronní jednání západních států, co možná minimální příležitost ke styku Číny a Sovětského svazu, silnou armádu a udržení růstu financí na jaderný i konvenční vývoj. Také finančně podporoval odboj v komunistických zemích např. v Afghánistánu, v Angole a v Kambodži. Ofenzivní přístup byl znát i v přímých vojenských akcích. Jednotky Spojených států se v říjnu 1983 vylodily

²⁰ *National Security Decision Directives.*

v karibské Grenadě, kde vládli marxisté napojení na Kubu. Tento vojenský zásah však OSN rezolutně odsoudilo (Suchý 2004: 61).

Ihned po svém nástupu roku 1981 navýšil rozpočet pro armádu a zahájil mohutné zbrojení, které mělo za cíl zvýšit vojenskou moc Spojených států. Zbrojení mělo jak vojenský, tak ekonomický charakter, kdy se Spojené státy snažily svého protivníka ekonomicky vyčerpat (Petřík 2008: 222-223).

Změna ve vztazích k Sovětskému svazu přišla až s nástupem Michaila Gorbačova, který si již uvědomoval slabost sovětské ekonomiky. Zejména po americkém projektu protiraketové Strategické obranné iniciativy tzv. „hvězdných válek“, bylo Gorbačovovi jasné, že s USA nemůže držet krok a že v Sovětském svazu je potřeba rozsáhlých reforem. Sověti si nemohli dovolit vyvíjet takovýto systém obrany a ze strany Spojených států se jím cítili ohroženi. Reagan má bezesporu zásluhu na pádu komunismu vlivem tlaku jeho zahraniční politiky na Sovětský svaz a východní blok. Dokázal Spojeným státům vrátit mezinárodní prestiž i sebedůvěru a staly se tak světovým hegemonem (Vuoto 2007: 22).

Výše bylo uvedeno, že neokonzervatismus vychází z konzervatismu, to je nepochybně pravda, ale v otázce zahraniční politiky jsou rozporu. Kristol napsal, že „tradiční konzervatismus, přinejmenším v našem století, sice nikdy neopomene při vhodných příležitostech zahrát na strunu patriotismu, o zahraniční politiku se však zajímá mnohem méně než o ekonomiku (Kristol cit. dle Nisbet 1993: 126). „Reaganova záliba v křížáckých taženích, morálních i vojenských, má stěží co společného s americkým konzervatismem“ (Nisbet 1993: 126). Nehledě důrazu na morálku, nebyl Reagan tradičním konzervativcem.

Paleokonzervativci v zahraniční politice bránili určitou formu izolacionalismu, která byla založena na přesvědčení, že aktivistická zahraniční politika byla jen další manifest etatismu 20. století. Významný mluvčí paleokonzervativců Patrick Buchanan prohlásil „Amerika především“, čímž naznačoval snahu ušetřit spojené státy od zahraničních válek. Ozbrojené síly se podle nich měly použít pouze v případě napadení Spojených států cizím agresorem (Quinn 2012).

Podle nich si Reagan vyložil národní zájmy tak, že se snažil integrovat Spojené státy do celosvětového kosmopolitního řádu vedeného právě Spojenými státy. Navzdory tomu, že nejsou spokojeni s liberální demokracií (preferují stát s pevně danou ústavou), cítí rozdíl mezi západním liberalismem a komunistickým totalitarismem (Himmelfarb 1988: 57).

V zahraniční politice tedy neokonzervatismus a paleokonzervatismus příliš mnoho společného nemá. Což je vidět na snaze neokonzervativců poměrně agresivně se vypořádat

s jakýmkoliv potencionálním agresorem, který by mohl ohrozit zájmy USA, zatímco paleokonzervativci jsou v tomto ohledu izolacionalističtí.

4.5. Sociální politika

Reagan tvrdil, že vysoké daně a nepromyšlené zásahy státu do ekonomiky brání lidem zvýšit svou životní úroveň. Patřil ke kritikům přebujelých sociálních programů a dávek. Tvrdil, že sociální podpora připravuje člověka o schopnost postarat se sám o sebe. Také dle něj vede k možnému rozpadu rodiny.

Uveďme jeho příklad, a to sice když mladé děvče již nechce žít se svou rodinou, je pro ni nejjednodušší přijít do jiného stavu. Získá tak štědrú sociální podporu od státu, díky které je schopná se od rodiny odstěhovat. Navíc dávky se zvýší, pokud znovu otěhotní. Otec dítěte, který si mezitím našel dobré zaměstnání, chce trávit více času se svou novou rodinou, jenomže zjistí, že rodina je na tom finančně lépe bez něj, protože kdyby žil s ní, nemohla by matka pobírat sociální dávky. Takovéto sociální dávky jsou podle Reagana nemorálním plýtváním peněz daňových poplatníků a vedou nejen k rozpadu rodin, ale také k cyklu ve společnost, kdy se jedna generace za druhou nemůže z tohoto bludného kruhu vymanit (Troy 2011). Reagan se proto zaměřil na neefektivnost sociálního zabezpečení.

Věděl, že pro reformu sociálního zabezpečení bude zapotřebí širší shoda. V roce 1982 proto vytvořil komisy²¹, která byla složena z demokratů i republikánů. Úkolem této komise bylo doporučit možné řešení pro reformu sociálního zabezpečení občanů. O rok později vydala komise zprávu, která se stala základem pro Reaganovu sociální politiku. Během jeho vlády však nedošlo k přílišnému snížení výdajů v této oblasti. Zrušeno bylo jen malé množství sociálních opatření. Snížil ale výdaje na školství, bydlení a kulturu. Musel také uklidnit veřejnost, že tyto úspory povedou k lepšímu fungování sociálních programů. S tím souvisela změna ve způsobu, jakým mohly být dávky nárokovány, díky čemuž mohli lidé, kteří dávky skutečně potřebovali dostávat více a ti kdo je nepotřebovali, byli ze systému sociální péče vyškrtnuti. Jeho sociální politika vycházela z toho, že v případě nouze má jedinci nejdříve pomoci jeho blízké okolí – rodina, známí, komunita a až na posledním místě má být stát. Tato vzájemná pomoc dle něj tmelila rodiny i komunity dohromady. Sociální stát tyto hodnoty podle něj ničil (Petřík 2008: 120-122).

²¹ Národní komise pro reformu sociálního zabezpečení (*National Commission on Social Security Reform*).

Paleokonzervativci tvrdili, že jakákoliv forma rovnosti ve společnosti je nemožná. Odmítli rozlišovat egalitarismus na dobrý a špatný. Podle nich byli neokonzervativci levicoví modernisté, kteří měli pramalý zájem restrukturalizovat či demontovat sociální stát. Reaganova vláda tak podle nich byla v otázce sociálního státu příliš umírněná a benevolentní. Paleokonzervativci věřili, že Reagan v čele neokonzervativců byl zastáncem určitého typu sociálního státu (Himmelfarb 1988: 56).

Mnohem více však v tomto ohledu nesouhlasili s levicovými liberály, které považovali za radikály v otázce sociálního státu. Takže můžeme tvrdit, že byli na jedné straně s neokonzervativci a na druhé straně byli právě levicoví liberálové.

V otázce sociální politiky si paleokonzervativci velmi cenili regionálních či lokálních komunit. Které byly nositeli společnosti (Ashbee 2000: 83). Můžeme říct, že i v tomto ohledu se shodli s neokonzervativci.

4.6. Náboženství

Reagan věřil v sílu náboženství a důležitost role, jakou hrálo pro Spojené státy v době jeho vlády. Náboženství představovalo všechny tradiční a pro něj důležité hodnoty. Mravní řád, přítomný ve společnosti podle něj vycházel právě z náboženství a náboženství tak podle něj bylo základem pro správně fungující společnost.

Ronald Reagan byl v otázce náboženství velmi tolerantní. Ač byl sám protestant, měl uznání i pro ostatní náboženství. Zejména pak ve Spojených státech rozšířenému katolicismu a židovství. Reagan věděl, že i židé trpí komunistickým útlakem ve všech státech, kde byl komunismus. Dokonce měl seznam všech sovětských židů, kterým nebylo umožněno emigrovat a pokaždé, když se setkal se sovětským zástupcem, lobbboval za možnost jejich vycestování (Kengor 2011).

Reaganův důraz na náboženství byl dán i jinými faktory než pouze tím, že on sám byl věřící. Výše jsme uvedli, že jeho hlavním nepřitelem v zahraniční politice byl Sovětský svaz. Komunistický režim Sovětského svazu byl velmi agresivní a ateistický a Reagan věřil, že opravdu představuje zlo. Dokonce byl přesvědčen, že Bůh zachránil jeho život při atentátu z roku 1981, aby mohl pokračovat v boji s komunismem. Byl také často označován za křižáka v boji proti komunismu, což má jistě také spojitost s náboženstvím (tamtéž).

Specifický byl jeho pohled na potrat. „potrat není problémem náboženství, je problémem ústavy. Jsem přesvědčen, že dokud a pokud někdo dokáže prokázat, že

nenarozené dítě není živá lidská bytost, pak je to dítě již chráněno ústavou, která garantuje život, svobodu a hledání štěstí pro nás pro všechny²²“ (Reagan 1984). Za to byl paleokonzervativci velmi kritizován, protože podle nich měl potrat postavit mimo zákon. V tomto ohledu se paleokonzervativci shodli i s Náboženskou pravicí, která velmi ostře odmítala potraty.

Paleokonzervativci souhlasili se základními premisami neokonzervativců ohledně náboženství. Zastávali stejné názory v otázce rodiny, morálky, patriotismu atd., ale kritizovali neokonzervativce za to, že když přišlo na praxi, upozadovali morálku, společnost a duchovní zájmy před materialismem a pragmatickými zájmy (Himmelfarb 1988: 55).

Jedna z kritik paleokonzervativců tvrdila, že byli antisemitští, protože nesouhlasili se spojenectvím Spojených států a Izraele na Blízkém východě. To však bylo dáno spíše jejich izolacionalismem než jejich náboženskou nesnášenlivostí. I když se neshodli s Reaganem v jeho podle nich příliš liberální náboženské toleranci. Navzdory jejich přesvědčení ohledně zahraniční politiky mnoho z nich podporovalo Židy v jejich snaze vybudovat a udržet jejich samostatný stát (Quinn 2012).

5. SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

5.1. Edward Heath

Edward Heath byl premiérem Velké Británie v letech 1970-1974. Během těchto let byla pozdější premiérka Margaret Thatcher v pozici ministryně školství. Jeho vláda nebyla pro tuto komparaci vybrána náhodou. Jedná se totiž o časově nejbližší konzervativní vládu, kterou bychom mohli použít pro komparaci. Je tedy zřejmé, že jelikož Edward Heath vládl o několik let dříve, byla jiná i jeho východiska a postoje. Pro tuto práci je však podstatnější zaměřit se na konzervativní prvky jeho vlády a neokonzervativní prvky vlády Thatcher.

5.2. Margaret Thatcher – Thatcherismus

Od 60. let Uvnitř Konzervativní strany existovala opozice, která hájila ideály Nové pravice. V 60. letech byl v čele této opozice Enoch Powell, který byl v 70. letech vystřídán Keithem Josephem, který spolu s Margaret Thatcher v roce 1974 založili think-tank *Centre*

²² „With me, abortion is not a problem of religion, it's a problem of the Constitution. I believe that until and unless someone can establish that the unborn child is not a living human being, then that child is already protected by the Constitution, which guarantees life, liberty, and the pursuit of happiness to all of us.”

for Policy Studies, který obhajoval liberální ekonomiku a byl inspirací pro pozdější vládu Margaret Thatcher. Jelikož se oba mužští představitelé této opozice zdiskreditovali svými veřejnými projevy²³ a ztratili tak možnost kandidovat na předsedu strany, zastala jejich pozici Thatcher a v roce 1975 se stala předsedkyní Konzervativní strany (Evans 1997: 16). Po té, co se stala premiérkou v roce 1979, zastávala Thatcher určité ideje, které vešly ve známost jako *thatcherismus*.

Významnými tématy *thatcherismu* se stala inflace, monetarismus, ale i daně. V oblasti ekonomiky, kladl důraz na volný trh, který odmítal jakékoliv znárodňování, které bylo součástí poválečných ekonomických strategií Británie. Naopak prosazoval privatizaci (Petřík: 2008: 145). V oblasti společenské kladl důraz na individuální svobody jedince, jejichž ohrožení viděl ve velké státní moci. Tato témata vycházela z liberalismu. Konzervativní hodnoty převzal *thatcherismus* v otázce autority, tradic, rodiny a národní identity. Projevy nacionalismu však nebyly zaměřeny nijak útočně, šlo o pozitivní vztah k nacionalismu, který byl podmínkou pro fungování demokracie (tamtéž: 148).

Podle Lipseta bylo cílem *thatcherismu*: „stvořit zemi, která by se sociologicky podobala Spojeným státům, zbavit se postfeudálního důrazu na společenské postavení [...] a [prvků] merkantelismu či toryovského socialismu a změnit Velkou Británii v liberální buržoazní společnost zaměřenou na úspěch“ (Lipset 2003:162).

5.3. Hospodářská politika

5.3.1. Heath

Během jeho vlády se Británie připojila k Evropskému hospodářskému společenství, což zvýšilo vzájemný obchod v rámci Evropy, ale na druhou stranu musela Británie přistoupit na nákladnou společnou zemědělskou politiku. Pro ekonomiku však bylo příjemné nalezení zásob ropy v Severním moři koncem 60. let a začátek její těžby na počátku let 70. I přes to však byla Británie v ekonomice překonána Německem, Francií a Japonskem. Její úpadek byl dán i jejím ekonomickým rozmachem v 19. století, kdy měla Británie příznivé podmínky pro obchod a rozvoj, jakmile však tyto podmínky pominuly, Británie začala pomalu ztrácet a vše bylo umocněno 2. světovou válkou (The Economist 2005).

²³ Enoch Powell svým projevem *Řeky krve* (*Rivers of Blood*), ve kterém ostře kritizoval příliv imigrantů a varoval před rasovými nepokoji a Keith Joseph projevem, ve kterém kritizoval vysokou porodnost nižší třídy a varoval před škodlivým vlivem na genetickou kvalitu britské společnosti.

Konzervativní vláda Edwarda Heatha pokračovala v trendu vysokého zdanění a plánovaného rozvoje v mnoha oblastech národního hospodářství. Ekonomika byla tedy řízena keynesiánskými metodami (tamtéž). Jak si ukážeme v následující kapitole, toto bylo v naprostém rozporu s neokonzervativní vládou Margaret Thatcher, která naopak od keynesiánství upustila a začala daně snižovat.

Heath měl však v ekonomice velké plány, které například zahrnovaly přesun z přímého zdanění na nepřímé (což pak později prosazovala i Thatcher), ale většina jeho plánů nebyla nikdy realizována. V roce 1972 byla velmi vysoká míra nezaměstnanosti, což znamenalo jednak ztráty státu na daních a rovněž vyšší výdaje státu na sociálních programech (BBC 1972). V téže době také čelil masivním stávkám odborů. Rozhodl se proto oživit ekonomiku, ale ne přirozenými tržními mechanismy. Změnil svou politiku v oblasti ekonomiky, čemuž se začalo říkat *U-turn*, česky bychom to nazvali obratem o 180 stupňů. Heath začal s intervencemi do ekonomiky. Ve dvou po sobě jdoucích letech napumpoval stát do ekonomiky 2,5 miliardy liber. Sice to snížilo nezaměstnanost o polovinu, ale tento efekt netrval dlouho. Tím, že investoval tak obrovské prostředky do ekonomiky, musel škrtnat v jiných odvětvích. Kritici v tomto obratu viděli hlavní důvod vysoké inflace z let 1973-1974. A co víc, bylo to velké porušení konzervativní ideologie, kterou zastávala Konzervativní strana (Evans 1997: 92). Intervence státu jsou také v rozporu s pozdější vládou Thatcher, která naopak zastávala liberální pojetí ekonomiky, a tudíž věřila ve svobodný trh bez zásahů státu.

V případě odborů chtěl Heath omezit jejich moc pomocí zákonů, ale byl vždy nucen ustoupit kvůli stávkám. Velké stávky se odehrály v druhé polovině jeho vlády. Během těchto stávek zejména průmyslový dělníci a horníci pracovali pouze tři dny v týdnu s cílem vyhladovět stát. Stávky tak byly úspěšné, neboť vláda byla nucena ustoupit jejich tlaku z důvodu, že surovinové a energetické zásoby země se výrazně ztenčily (Boyd-Shrapnel 2005). V další kapitole si ukážeme, jak rozdílný byl postoj Margaret Thatcher k odborům. Vztah k odborům se stal Heatovi osudným, protože svolal nové volby, ve kterých požadoval silnější mandát pro vypořádání se s odbory. V těchto volbách však neuspěl.

5.3.2. Thatcher

Británie se v době nástupu Margaret Thatcher nacházela v ekonomické krizi. Inflace v kdysi nejbohatším státě na světě dosáhla v roce 1975 26,9% což zdvojnásobilo ceny zboží i služeb. Obrovský státní dluh z předešlých období situaci také nijak neprospíval. V této době

byla Británie paralyzována častými stávkami odborů a nyní hrozil zemi propad na úroveň jihoevropských států (Evans 1997: 10). Z hlediska ekonomiky stála Thatcher před velkou výzvou. Proto byl cíl Margaret Thatcher jasný – pro nastartování ekonomického růstu se nejprve musela vypořádat s vysokou mírou inflace, musela snížit výdaje státu, provést daňovou reformu a vyřešit situaci s odbory. Rovněž upustila od intervencionistické hospodářské politiky, stejně jako Ronald Reagan v USA.

Pro boj s inflací zvolila odklon od, dosud na Západě zavedenému, keynesiánství a přiklonila se k ekonomické teorii Milтона Friedmana – monetarismu. Monetaristé se snažili snižovat vysokou inflaci prostřednictvím měnové politiky, keynesiánci se více soustředili na plnou zaměstnanost. Cílem této politiky bylo snížit zásobu peněz a postupně také snižovat rozpočtový deficit. Snížení inflace předcházelo krátkodobé snížení ekonomického výkonu země vlivem měnové politiky, ale nakonec se inflace podařila snížit na obvyklých 4-5%. A to i díky úsporám na platech státních zaměstnanců a škrtům v rozpočtu (tamtéž: 19-21).

V oblasti snižování státních výdajů stála Thatcher před složitým úkolem. Její vláda byla vůbec první vládou, která musela takto řešit omezování státních výdajů. Po druhé světové válce došlo v Británii k rozsáhlému znárodnování a dotování podniků, které byly na prahu bankrotu a tudíž podle měřítek thatcherismu dotovány být vůbec neměly, protože zpomalovaly celkový růst ekonomiky a čerpaly finance z prosperujících částí hospodářství. Celkově tedy v poválečných letech došlo k rozvoji *welfare state*. Thatcher však byla rozhodnuta nepodporovat ztrátové podniky (tamtéž: 25-26).

Z tohoto důvodu přešla k masivní privatizaci, která měla za úkol zbavit státní aparát přebytečných výdajů. V první fázi byly privatizovány státní byty a to jak z ekonomického tak i z ideologického hlediska, protože majetek je jeden z důležitých konzervativních atributů a existovala snaha co nejvíce rozšířit vlastnictví nemovitostí mezi obyvatelstvem²⁴. Prodalo se přes 1,2 milionu nemovitostí. V další fázi byly privatizovány podniky, například British Telecom, British Gas, Rolls-Royce, Jaguar, British Aerospace, British Airways a další. Tyto podniky měly přes 600 000 zaměstnanců. Privatizace proběhla úspěšně, protože privatizované firmy si na trhu vedly lépe, než když byly ve vlastnictví státu, díky čemuž získal i stát více peněz z daní (Garrett 1992: 364).

Snížení státních výdajů se týkalo oblasti školství, státní správy či podpory v bydlení. Tyto škrtky vedly ke snížení volebních preferencí Konzervativní strany. Margaret Thatcher však nepodlehla sílící kritice na adresu její, podle labouristů, asociální politiky, naopak,

²⁴ Přičemž byli zvýhodněni dlouhodobí nájemci, a čím déle byl nájemce v bytě, tím větší slevu dostal na byt.

hovořila o tehdejší ekonomické situaci jako o nemoci a tyto škrty měly napomoci tuto nemoc vyléčit (Gamble 1979: 6). Vláda zastavila nábor nových pracovníků do státní správy a zavázala se jich přes 100 000 propustit. Navzdory všemožným škrtem však neklesaly výdaje na zdravotnictví a sociální zajištění, které naopak díky vyšší zaměstnanosti stouply v prvním volebním období Thatcher o 4% a až teprve po té začaly klesat.

Welfare state, který byl v Británii dříve budován, měl své důsledky i v daňové oblasti, které byly nastaveny vysoko²⁵. Musely se snížit daně jak pro podniky, tak pro obyvatele. Sjednotila se daň z přidané hodnoty na 15% (což však vedlo opět k nárůstu inflace) a zvýšily se odvody na sociální zabezpečení. Na ekonomiku měla vliv i Falklandská válka, ale situace v té době (v roce 1983) byla již jiná než za doby nástupu a v prvních letech vlády Thatcher a tak nakonec byla výsledná bilance lepší než dřívější roky, neboť Británie už nebyla v ekonomické recesi (Evans 1997: 29-30).

Kromě inflace a vysokých daní existoval další problém, jehož vyřešením měl být nastartován ekonomický růst země – odbory, které patřily v Británii k významným hráčům na politické scéně. Odbory však začaly svého postavení zneužívat a tlačily tak často politickou garnituru ke krokům, které se jim hodily. Dokázaly paralyzovat celou zemi svými stávkami (Curwen 1990: 202). Požadovaly vyšší mzdy a již od konce 60. let byly pro Británii typické stávky odborářů. Vyšší mzdy, které požadovaly, neznamenal vyšší bohatství státu, ale spíše vedly k nárůstu inflace, což vedlo ke stávkám i v jiných pracovních odvětvích. Odbory také neumožňovaly propouštění zaměstnanců, což vedlo k umělé přezaměstnanosti a vyšším výdajům na zaměstnance (Evans 1997: 37-38).

Byl přijat zákon, který výrazně měnil vnitřní fungování odborů. Bylo zrušeno povinné členství v odborech, které bylo v některých podnicích schváleno. Dále bylo prosazeno tajné hlasování odborářů, které nahradilo doposud veřejné hlasování, díky kterému byli často odboráři tlačeni do hlasování pro stávku i když nechtěli. Výkonné funkce se už také musely volit přímou a tajnou volbou, tedy ne veřejně. Zakázány byly protesty, které byly svolány z politických důvodů, odbory tak měly protestovat pouze proti zaměstnavatelům. Ve výsledku poklesl počet odborářů o čtvrtinu a snížila se i intenzita stávek s výjimkou let 1984-1985, kdy proběhla stávka horníků, kteří měli být propuštěni. Po konci této stávky však byli odboráři „poraženi“ ve srovnání s předthatcherovským obdobím (Gamble 1989: 17). Po stávce horníků došlo k mírnému poklesu ekonomiky, ale od roku 1985 Británie začala ekonomicky prosperovat.

²⁵ Sazby pro nejvyšší příjmy podniků dosahovaly 98%, čímž byl de facto vyvlastněn příjem těchto podniků. Postupně se tyto daně snížily na 40%.

Kroky Margaret Thatcher v oblasti ekonomiky sice nepřinesly kýžené ovoce ihned, ale z dlouhodobého hlediska zemi stabilizovaly a pomohly ji nastartovat ekonomický růst do příštích let. Před nástupem Thatcher byl ekonomický růst a průmysl na jedné z nejnižších úrovní mezi západními zeměmi, ale během 80. let se dokázal vrátit mezi špičku nejvyspělejších ekonomik (tamtéž: 19).

5.4. Zahraniční politika

5.4.1. Heath

Heath byl v zahraniční politice spojencem Washingtonu, ale ne v tak těsném spojení, jako byla Thatcher s Reaganem, jak si dále ukážeme. Dalo by se říct, že během jeho vlády došlo spíše k ochlazení anglo-amerických vztahů. V té době měla Británie jiné názory například na Indicko-Pákistánský konflikt v roce 1971, kdy Heath stál na straně Indie, zatímco Nixon nebyl přímo na straně Pákistánu, ale zaujal spíše anti-Indický postoj. Heath v zahraniční politice blíže spolupracoval spíše s Francií než se Spojenými státy (Roth 1972: 228).

Tento blízký vztah ke kontinentální Evropě se potvrdil v roce 1972, kdy Heath v Bruselu podepsal smlouvu o přistoupení k EHS. V kontextu Evropy byl cíl jeho zahraniční politiky vstoupit do EHS (Margaret Thatcher Foundation 2000), což se mu v roce 1973 povedlo. Ve srovnání s ním byla Thatcher více euroskeptická, během její vlády se snížily příspěvky, které Británie odváděla do EHS.

Británie také oficiálně uznala Čínskou lidovou republiku v čele s Mao Ce-tungem jako jediného zástupce Čínského lidu při OSN. Heath sám pak několikrát Čínu navštívil. V roce 1973 v souvislosti s Jomkipurskou válkou uvalil Heath embargo na britské zbraně, pro obě strany konfliktu (tamtéž).

5.4.2. Thatcher

Zahraniční politika Margaret Thatcher byla ovlivněna studenou válkou a tedy bojem proti komunismu stejně jako ta Reaganova. Ve svém boji proti komunismu se spojila s americkým prezidentem Ronaldem Reaganem, se kterým navázala velmi pevné spojení. V zahraniční politice se Thatcher snažila o posílení postavení Británie v rámci NATO. Modernizace armády však měla překážku ve snižujících se státních výdajích, které odneslo zejména námořnictvo. Situace se však změnila po Falklandské válce. V evropském kontextu

se Thatcher zasadila o snížení britských příspěvků do rozpočtu Evropského společenství (Evans 1997: 95).

Falklandská válka se podepsala na vládě Margaret Thatcher. Po úspěšné argentinské invazi se rozhodla pro nelítostnou protiakci, kterou podpořila i opozice navzdory naléhání mezinárodního společenství, které vyzývalo Británii k diplomatickému jednání. Vítězství v této válce, kterou podporovala drtivá většina obyvatel Británie, mělo důsledek i v následujících volbách, které Thatcher zajistily druhé volební období a zároveň získala i mezinárodní renomé. Dalším důsledkem této války na zahraniční politiku bylo upuštění od politiky zadržování komunismu, která byla nahrazena politikou prosazování demokracie na celém světě (podobně jako ta Reaganova). V této oblasti byly silným spojencem Spojené státy (tamtéž: 103-104).

Spojené státy a Británie v 80. letech v oblasti zahraniční politiky úzce spolupracovaly. Například v roce 1986 Británie poskytla USA své území jako základnu pro útok na Libyi. Podporu Británie měly USA i v otázce protiraketového systému (Suchý 2004: 95-96). Po nástupu Gorbačova měla Thatcher důležitou úlohu při vyjednávání se Sovětským svazem. Odmítla také připojit se k sankcím uvaleným na Jihoafrickou republiku, což vedlo k rozporu uvnitř Commonwealthu (Epstein 1993: 749).

5.5. Sociální politika

5.5.1. Heath

Jeho vláda začala provádět určitá nová sociální opatření, které se (stejně jako pak v případě Margaret Thatcher) setkaly do jisté míry s nevolí především voličů Labouristické strany. V prvním roce jeho vlády se například zvýšily poplatky za školní stravu dětí, začalo se platit u některých doktorů a platilo se i za lékařské předpisy. Zpřísnilo se také vyplácení nemocenských dávek. Právě kvůli jeho sociálním reformám čelila Británie stávkám odborů (Boyd-Shrapnel 2005).

Navzdory snaze omezit státní výdaje se tyto výdaje naopak zvyšovaly. Byly zvýšeny příspěvky pro mateřské školy, rovněž byl zřízen rodinný fond, který měl za účel pomáhat rodinám s postiženými dětmi a stejně tak byly zvýšeny příspěvky pro všechny tělesně postižené (což se týkalo stovek tisíc osob). Byl zaveden příspěvek na pečovatelskou službu, pro ty, kteří ji potřebovali. Zvýšily se také příspěvky na děti, pozůstalostní důchody, rodiny s nízkými příjmy měly nárok na další finanční pomoc od státu a navíc nemusely platit za zdravotní služby a jejich děti měly nárok na stravu ve školách zdarma (tamtéž).

Dalo by se tedy tvrdit, že Heath v porovnání s Thatcher, jak si ukážeme v následující kapitole, ač byl konzervativce, prováděl mnohem více levicově orientovanou sociální politiku navzdory jeho snaze omezit státní výdaje.

5.5.2. Thatcher

Výše jsme si popsali, s jakými problémy se potýkala Británie v době nástupu Margaret Thatcher. Z toho plyne i její postoj k sociální politice, kdy se snažila snižovat státní výdaje. V oblasti sociální politiky však byla situace zpočátku jiná. Vlivem postupných reforem se začala zlepšovat ekonomická situace a snížila se nezaměstnanost.

Dle britské premiérky je sociální stát velmi negativní fenomén a to z toho důvodu, že u lidí podporuje tzv. kulturu závislosti. Obyčejný člověk má podle ní mít snahu zabezpečit sám sebe a svojí rodinu a přitom nemá být závislý na ostatních, zejména pak ne na státu. Jestliže se však člověk dostane do potíží, má mu nejdříve pomoci jeho nejbližší okolí. Snažila se tedy převést dosavadní odpovědnost státu na rodiny a nejbližší okolí občanů. O sociálním zabezpečení tvrdila, že „[m]usí být ve spolupráci s lidmi. ... Myslím si, že musí existovat základní síť sociálních služeb, aby se lidé opravdu nebáli situace, kdyby kvůli hroznému neštěstí měli čelit těžkým časům²⁶“ (Thatcher 1986). Schopnost zajistit sám sebe podle ní vzbuzuje v lidech pocit důstojnosti. Odmítá také pojem sociální spravedlnost, protože přerozdělování zdrojů ve společnosti podle ní vede k podryvání skutečné spravedlnosti. Do sociální oblasti se také snažila přenést určité tržní zásady, znovu z toho důvodu, aby stát ušetřil. Zpoplatnila určité lékařské úkony a v oblasti vzdělávání podporovala spíše soukromé vzdělávání (Gamble 1989: 10-11).

5.6. Náboženství

V této podkapitole můžeme navázat na sociální politiku Edwarda Heatha. Jeho důraz na pomoc postiženým lidem, rodinám s dětmi, pozůstalým atd., vycházel samozřejmě z vlády jemu předešlých, ale také z jeho víry v Boha. Věřil, že výše zmíněná podpora je morálně správná. Stejně jako ostatní konzervativci považoval náboženství za důležitou součást společnosti. Spolu s náboženstvím totiž podle něj do společnosti přešla řada důležitých

²⁶ „It has got to be in cooperation with people. [...] I think strong to see that there is a basic social services safety net, so that people do not really have to worry if, through terrible misfortune, they fall on hard times.“

hodnot, jako je autorita, důraz na řád a pořádek a samozřejmě tradice, které jsou pro Británii tak typické (Boyd-Shrapnel 2005).

U Thatcher však můžeme sledovat dva protipóly. Na jednu stranu ona sama byla velmi věřící člověk, který ctil morální zásady a snažil se jednat dle náboženských tradic. Na druhé straně je zde politická kariéra. V roce 1966 hlasovala pro velmi liberální zákon, který umožňoval provedení potratu, pokud by matka nebyla schopna starat se o své dítě. „Právo na potrat se vztahuje pouze na první měsíce těhotenství a já jsem hlasovala pro potrat za kontrolovatelných podmínek [...] Přijde mi naprosto odporné [kdyby byl] potrat použit jako metoda pro omezení porodnosti“ (Thatcher cit. dle Dowden 2013).

Hlasovala také pro zákon, který se týkal dekriminace homosexuálních styků. Na druhou stranu však v duchu konzervativních hodnot vystupovala proti zrovnoprávnění homosexuálních párů s tradičními rodinami. V žebříčku jejích hodnot byla rodina na jednom z nejvyšších míst. Rodina byla podle ní nejideálnější nástroj pro organizaci osobního života obyvatel Velké Británie, a přestože tolerovala i jinou formu lidského soužití, rodinu považovala za jedinou morálně správnou. „Rodina je základní jednotkou naší společnosti a je na rodině, aby byla uživena další generace. [...] Je přirozenou touhou konzervativců, aby každá rodina měla podíl ve společnosti a privilegium rodinného domova by nemělo být omezeno jen na pár jedinců²⁷“ (Thatcher 1981).

Na druhou stranu se hlásila ke zmírnění zákona, který se týkal rozvodů. „Co mohu udělat ohledně zvyšujícího se počtu rozvodů? Co je ode mě očekáváno? Mám jít do jejich domů? Říct jim, že pokud žijí násilný život s opilcem, nesmějí se rozvést? Viděla jsem strašné situace v domácnostech. Snažíte se děti učit náboženství tím, že jim řeknete „Bůh je jako otec“, oni se podívají na svého otce a řeknou si, no nazdar“²⁸ (Thatcher cit. dle Dowden 2013).

Thatcher také kladla důraz na morálku jakožto na další důležitou náboženskou hodnotu. „Základem demokracie je morálka, ne většinové hlasování. Je to víra v to, že většina lidí je dobrých a slušných a že existují morální standardy, které nepocházejí ze státu ale odjinud“²⁹ (Thatcher cit. dle Dowden 2013).

²⁷ Yet the family is the basic unit of our society and it is in the family that the next generation is nurtured. [...] It is a natural desire of Conservatives that every family should have a stake in society and that the privilege of a family home should not be restricted to the few.

²⁸ What can I do about the rising rate of marital breakdown? What am I expected to do? Go into the houses? To say that if you are living a violent, drunken life you may not divorce? I have seen terrible circumstances in houses. You try to teach a child religion and by saying ‘God is like a Father’ and they look at their own father and they say ‘gosh’.

²⁹ The basis of democracy is morality, not majority voting. It is the belief that the majority of people are good and decent and that there are moral standards which come not from the State but from elsewhere.

6. ZÁVĚR

Hlavním cílem této práce bylo definovat rozdíly mezi konzervatismem a neokonzervatismem a zároveň představit oba myšlenkové proudy na bázi teoretické i praktické. Na základě výzkumné otázky se nyní pokusíme předložit relevantní argumenty.

Neokonzervatismus má společný základ s konzervatismem, neboť navazuje na klasické konzervativní hodnoty. Tyto hodnoty však zastává pouze v otázce společnosti a pohledu na člověka (avšak zde by se dal najít rozdíl, týkající se individualismu, kdy konzervatismus nadřazuje společnost jedinci, zatímco neokonzervatismus upřednostňuje jedince před společností). Stejně jako konzervatismus neokonzervatismus věří v důležitou roli rodiny ve společnosti. Rodina se stala i důležitým tématem neokonzervativních vlád Ronalda Reagana a Margaret Thatcher, kdy oba shodně připisovali rodině důležité postavení ve společnosti. Toto postavení bylo podle těchto politiků důležité i z hlediska sociální politiky, kdy to měla být právě rodina na prvním místě v pomoci jedinci zužovanému těžkostmi života před státem, který měl podle nich být až na posledním místě.

Stejně jako konzervatismus neokonzervatismus považuje za důležité tradice. Oba proudy se shodují v tom, že to však nejsou všechny tradice, které by měly mít ve společnosti nějakou váhu, protože jsou bezesporu i tradice špatné. Výběr tradic je tedy selektivní. V souvislosti s neokonzervatismem jsme zmínili 60. léta a s nimi spojené společenské změny a společenská hnutí (hnutí za lidská práva, protiválečné hnutí, atp.), které nastartovali neokonzervativci v jejich snaze o udržení a zachování tradic v americké společnosti. Náboženství se rovněž stalo důležitým tématem v rámci obou proudů, protože konzervatismus jej už ve svých počátcích považoval za důležitou složku pro správné fungování společnosti. Neokonzervativci na toto navázali, jako názorný příklad jsme uvedli spojení neokonzervativců a Náboženské pravice v rámci amerického neokonzervatismu.

Oblast hospodářské ekonomiky je však pro tyto proudy odlišná. Ačkoliv Burke ve svých úvahách pokládal zásahy státu do ekonomiky za již nepotřebné a shodoval se liberálním pojetím ekonomie. Někteří konzervativci 20. století státní zásahy do ekonomiky hájili, z toho důvodu, že majetek, kterým disponuje nynější generace, jí byl předán generacemi předešlými a je proto důležité jej chránit a k tomu mají napomoci právě státní zásahy do ekonomiky. Tento fakt jsme ilustrovali na vládě Edwarda Heatha, který ač byl konzervativce, v průběhu své vlády do ekonomiky státu zasahoval, což sice vedlo ke krátkodobému užitku, ale ve výsledku to ještě více zkomplikovalo ekonomickou situaci Británie. I ve Spojených státech však byla tato tendence, a sice u některých paleokonzervativců.

V praktické části práce jsme se zaměřili na neokonzervativní vlády v porovnání s jejich předchůdci (Británie) či současnými oponenty (Spojené státy). V obou případech jsme sledovali komparační kritéria – zahraniční, hospodářskou a sociální politiku a postoj k náboženství. V případě Spojených států jsme v oblasti hospodářské politiky našli u paleokonzervativců nejednotný názor, neboť část z nich souhlasila s politikou neokonzervativců a tedy s politikou deregulace ekonomiky a podpory volného trhu a část z nich volný trh odmítala z důvodu závislosti Spojených států na dovozu. S neokonzervativci se však shodli na odporu k plánované ekonomice a ve snaze na snížení daní a šetření státních výdajů. Můžeme tvrdit, že největší spory vedli neokonzervativci a paleokonzervativci v oblasti zahraniční politiky. Neokonzervativci prosazovali agresivní politiku vůči Sovětskému svazu a vývoz demokracie do jiných částí světa. Paleokonzervativci v zahraniční politice zastávali striktně izolacionistické stanovisko a armádu by použili pouze za účelem obrany Spojených států. V sociální politice považovali paleokonzervativci Reaganův postoj za, za ochranu určitého typu sociálního státu a shledávali jej příliš umírněným. I když Reagan zavedl poměrně důsledné sociální reformy, které se týkaly zejména nárokování sociálních dávek, kdy měly být poskytovány jen těm, kteří je opravdu potřebují. Mnohem více však kritizovali levicové liberály než neokonzervativce. V otázce náboženství můžeme konstatovat, že zastávali stejné postoje, i když paleokonzervativci kritizovali neokonzervativce za jejich honbou za materialismem, díky kterému upozadovali náboženství a morálku.

V Británii byly předmětem komparace vlády Edwarda Heatha a Margaret Thatcher. V hospodářské politice Heath v porovnání s Thatcher prováděl mnohem více levicově orientovanou politiku. To bylo dáno jiným časovým obdobím jeho vlády, kdy byla ještě Británie zastávkyní keynesiánství. Jeho vláda byla poznamenána neúspěšnou snahou vypořádat se s odbory a snížit státní výdaje. Sice se mu povedlo snížit nezaměstnanost, ale to bylo za cenu státní intervence do ekonomiky, kdy stát napumpoval do hospodářství 2,5 miliardy liber, což však vedlo k vysoké inflaci. Oproti němu Thatcher upustila od keynesiánství a začala provádět neokonzervativní hospodářskou ekonomiku, která vycházela liberální ekonomiky, tedy dala volný prostor trhu, zavedla rozsáhlou privatizaci, snížila daně a postupně se úspěšně vypořádala s odbory. Největší rozdíl v této oblasti můžeme vidět právě ve státních intervencích do ekonomiky.

V zahraniční politice si můžeme také všimnout několika odlišností. Heath nebyl zdaleka tak silný spojenec USA jako Thatcher, která se s Ronaldem Reaganem spojila ve společném boji proti komunismu. Heath v této oblasti upřednostnil spíše kontinentální Evropu, během jeho vlády došlo ke vstupu Británie do EHS. Během vlády Thatcher zase

došlo ke snížení příspěvků do rozpočtu EHS. Oblast sociální politiky byla v období vlády Heatha ve znamení snah o reformu. Tyto snahy však byly potlačeny silnou pozicí odborů a tak došlo k navýšení výdajů na sociální politiku. Thatcher se snažila snížit výdaje (podobně jako Reagan), ale kvůli počáteční vysoké nezaměstnanosti se jí to nedařilo. Až postupem času se nezaměstnanost snížila, ale celkové výdaje na sociální politiku se nesnížily, neboť tvrdila, že určitá podoba záchranné sítě v podobě sociálních dávek je potřebná. Nicméně se povinnosti státu snažila převést na nejbližší okolí lidí, kteří potřebovali pomoci. V oblasti náboženství můžeme u obou politiků nalézt shodu v tom, že oba považují náboženství důležité pro společnost (v duchu konzervatismu i neokonzervatismu).

7. Zdroje:

7.1. Literatura:

Ashford, N. (1994). Russel Kirk. In. Scurton, R., *Konzervativní myslitelé*. (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury) s. 179-188.

Burke, E. (1997). *Úvahy o revoluci ve Francii* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Crowther, I. (1994). Eric Voegelin. In. Scurton, R., *Konzervativní myslitelé*. (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury) , s.141-155.

Curwen, P. (1990), *Understanding the UK Economy* (Palgrave Macmillan: Houndmills).

Evans E.J. (1997). *Thatcher and Thatcherism* (London: New Fetter Lane).

Garret, G. (1992). The Political Consequences of Thatcherism. *Political Behavior*, 14(4), s. 361-382.

Heywood, A. (2005). *Politické ideologie* (Praha: Eurolex Bohemia).

Kirk, R. (2000). *Konzervativní smýšlení* (Praha: Občanský institut).

Kraus, J. – Petráčková, V. a kol. (1998). *Akademický slovník cizích slov* (Praha: Akademia).

Leška, D. (1992). Hlavné sociálno-politické doktríny a politické koncepcie súčasnosti (Bratislava: Metodické centrum).

Lipset, S. (2003). *Dvousečná zbraň* (Praha: Prostor).

- Nisbet, R. A. (1993). *Konzervatismus: sen a realita* (Voznice: Leda).
- Novak, M. (1992). *Duch demokratického kapitalismu* (Praha: Občanský institut).
- Oakeshott, M. (1956). *On Being Conservative* (<http://faculty.rcc.edu/sellick/On%20Being%20Conservative.pdf>, 25. 3. 2013).
- Oakeshott, M. (1975). *On Human Conduct* (Oxford: Oxford University Press).
- Petřík, L. (2008). *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).
- Rassem, M. (1993). Othmar Spann. In. Ballesterm, K.; Ottmann, H., *Politická filozofie 20. století* (Praha: Oikoymenh), s. 87-100.
- Reagan, R. (2011). Hospodářský program. In. O'Sullivan, J., *Ronald Reagan – Sto let od narození*. (Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku) s. 139-144.
- Rossiter, C. (1955). *Conservatism in America* ((New York: Knopf).
- Roth, A. (1972). *Heath and the Heathmen* (London: Routledge).
- Scurton, R. (1993). *Smysl konzervatismu* (Praha: Torst).
- Schweizer, P.: (2007). *Reaganova válka: velký příběh o čtyřicetiletém boji Ronalda Reagana a konečném vítězství nad komunismem* (Praha: Ideál).
- Skopeček, J. (2011). Ronald Reagan – obhájce kapitalismu. In. O'Sullivan, J., *Ronald Reagan – Sto let od narození*. (Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku) s. 43-52.
- Söllner, A. (1993) Leo Strauss. In. Ballesterm, K.; Ottmann, H., *Politická filozofie 20. století* (Praha: Oikoymenh), s. 101-116.
- Strauss, L. (1936). *The Political Philosophy of Hobbes* (Oxford: The Calderon Press).
- Suchý, P. (2004). *Reagan a říše zla: vývoj americké zahraniční politiky a vztahů mezi supervelmocemi v letech 1981-1989*, (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).
- Tomský, A. (2011). Když se řekne reaganomics. In. O'Sullivan, J., *Ronald Reagan – Sto let od narození*. (Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku) s. 103-106.
- Valeš, L. (2004). *Dějiny politických teorií* (Plzeň: Aleš Čeněk).

7.2. Odborné časopisy:

Ashbee, E. (2000). Politics of Paleoconservatism. *Academic Journal* 37(3), s. 75-85.

Buckley, W. (1962). On Red-Dead. *National Review* 10. 11. 1962
(<http://www.nationalreview.com/articles/216000/dead-red/william-f-buckley-jr>, 3. 4. 2013).

Bronner, S. E. (2004). Constructing Neo-Conservatism. *Logos* 3(2).

Dreher, R. (2007). A Crunchy Con Manifesto. *National Review* 26. 12. 2007
(<http://crunchycon.nationalreview.com/346539/a-crunchy-con-manifesto>, 20. 4. 2013).

Epstein, L. E. (1993). The Anatomy of Thatcherism. *Political Science Quarterly* 108(4), s. 748-750.

Gamble, A. (1979). The Free Economy and the Strong State: The Rise of the Social Market Economy. *The Socialist Register* 16, s. 1-25.

Gamble, A. (1989). Privatization, Thatcherism and the British State. *Journal of Law and Society* 16(1), s. 1-25.

Himmelfarb, D. (1988). Neocon-bashing. *Comentary* 97(2), s. 55-57.

Joseph, L. B. (1981). Neocconservative in Contemporary Political Science: Democratic theory and the Party System. *Journal of Politics* 25(1), 955-982.

Kristol, I. (1995). American Conservatism 1945-1995. *The Public Interest*.
(http://delong.typepad.com/pdf/20061226_Kristol_American_Conservatism.pdf, 10. 3. 2013), s. 80-91.

Lipset, S. (1988). Neoconservatism: Myth and reality. *Society* 25 (5), s. 29-37. Macmillan).

Piiasheva, I. L.; Pinkser, S. B. (1989). Neoconservative Economics: Theory and International Practice. *International Journal of Political Economics* 19(2), s. 13-44.

Voegelin, E. (1974). Liberalism and Its History. *The Review of Politics* 36(4), s. 504-520.
Vuoto, L. (2007). The Cusader Details Reagan's Mission to Defeat Communism. *Human Events* 63(9), s. 22.

Wolfson, A. (2004). Conservatives and Neoconservatives. *The Public Interest* (http://www.nationalaffairs.com/doclib/20080710_20041543conservativesandneoconservativ esadamwolfson.pdf, 20. 4. 2013).

7.3. Internetové zdroje:

Boyd, F.; Shrapnel N. (2005). Sir Edward Heath. *The Guardian* 18. 7. 2005 (<http://www.guardian.co.uk/news/2005/jul/18/guardianobituaries.conservatives>, 19. 4. 2013).

Dowden, R. (2013). Margaret Thatcher: 'No faith is only a faith for Sundays'. *Catholic Herald* 8. 4. 2013 (<http://www.catholicherald.co.uk/features/2013/04/08/margaret-thatcher-no-faith-is-only-a-faith-for-sundays/>, 16. 4. 2013).

Gilgoff, D. (2011). New abortion laws show Christian Right's continued power. *CNN* 14. 4. 2011 (<http://religion.blogs.cnn.com/2011/04/14/new-abortion-laws-show-christian-rights-continued-power/>, 21. 4. 2013).

Joch, R. (2004). Ronald Reagan, RIP. *Občanský institut* 7. 4. 2004 (<http://www.obcinst.cz/ronald-reagan-rip/>, 3. 4. 2013).

Kall, R. (2004). 31 Ways to Take on the Neocon Think Tanks. *Oped News* (http://www.opednews.com/kall1103_Progressive_think_tank_Prospectus.htm, 23. 4. 2013).

Kengor, P.G (2011) A pillar of Reagan's legacy: Religion. *USA Today* 30. 1. 2011 (http://usatoday30.usatoday.com/news/opinion/forum/2011-01-31-column31_ST_N.htm, 17. 4. 2013).

Kirk, R. (1957). Libertarians: Chirping Secretaries. *Intercollegiate Studies Institute* (http://www.mmsi.org/ma/25_04/kirk.pdf, 23. 3. 2013).

Kristol, I. (2003). The Neoconservative Persuasion. *The Weekly Standard*. 25. 6. 2003 (<http://www.weeklystandard.com/Content/Public/Articles/000/000/003/000tzmlw.asp>, 18. 12. 2012).

McConnell, S. (2003). Among the Neocon. *The American Conservative* 21. 4. 2003 (<http://www.theamericanconservative.com/articles/among-the-neocons/>, 24. 4. 2013).

Paine, T. (1792). Rights of Man. *Constitution* (<http://www.constitution.org/tp/rightsman1.htm>, 20. 3. 2013).

Podhoretz, N. (1996). Chvála neokonzervatismu. *Občanský institut*. 1. 8. 1996 (<http://www.obcinst.cz/cs/CHVALA-NEOKONZERVATISMU-c581/>, 18. 12. 2012).

Quinn, J. (2012). Paleoconservatism. *US Conservative Politics* (<http://usconservatives.about.com/od/typesofconservatives/a/PaleoCons.htm>, 15. 4. 2013).

Reagan, R. (1984). Debate Between the President and Former Vice President Walter F. Mondale in Louisville, Kentucky. *Ronald Reagan Foundation* 7. 10. 1984 (<http://www.reaganfoundation.org/reagan-quotes-detail.aspx?tx=2041>, 11. 4. 2013).

Skřípský, M. (2006). Patrick J. Buchanan a konzervativní patriotismus v USA. *Parlamentní listy* 6. 1. 2006 (<http://euportal.parlamentnilisty.cz/PrintArticle/553-patrick-j-buchanan-a-konzervativni-patriotismus-v-usa.aspx>, 19. 4. 2013).

Scurton, R. (2006). Curriculum Vitae. *Roger Scurton* (<http://www.roger-scurton.com/about/rs-cv.html>, 20. 3. 2013).

Thatcher, R. (1981). Speech at Conservative Party Conference (plus address to overflow meeting). *Margaret Thatcher Foundation* 16. 10. 1981 (<http://www.margaretthatcher.org/document/104717>, 13. 4. 2013).

Thatcher, R. (1986). Interview for The Guardian. *Margaret Thatcher Foundation* 8. 7. 1986 (<http://www.margaretthatcher.org/document/106265>, 13. 4. 2013).

Troy, T. (2011). Ronald Reagan – 100 let. *Občanský institut* 10. 7. 2011 (<http://www.obcinst.cz/ronald-reagan-100-let-bulletin-c-235/>, 3. 4. 2013).

Vree, D. (2005). What is a Neoconservative? -- Does It Matter? *New Oxford Review* (<http://www.newoxfordreview.org/article.jsp?did=1205-editorial>, 24. 4. 2013).

7.4. Internetové zdroje bez uvedeného autora

BBC (1972). 1972: *UK unemployment tops one milion* (http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/january/20/newsid_2506000/2506897.stm, 19. 4. 2013).

Britské listy (2003). *Co je americký neokonzervatismus?* (<http://blisty.cz/art/15132.html>, 30. 3. 2013).

Federation of American Scientists (2012). *U. S. Relations with the USSR 1983* (<https://www.fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-75.pdf>, 15.4. 2013).

Margaret Thatcher Foundation (2000). *The Heath Government, 1970-74* (<http://www.margaretthatcher.org/archive/heath.asp>, 11. 4. 2013).

The Economist (2005). *Edward Heath* 21. 7. 2005
(<http://www.economist.com/node/4197604>, 20. 4. 2013).

8. Resumé

This theses focuses on disputes between conservatism and neoconservatism in theory and in practice. For the definition of conservatism is used Edmund Burke's book – *The Reflections on the Revolution in France*, furthermore are used conservatives authors of 20th century. This thesis deals with conservative' attributes such as traditions, view on a man, society, property, etc. Neoconservatism is based on conservatism and can't deny common basis in his emphasis to classical conservative attributes. He's different in the view on economy for his inspiration by liberal economic theory, while some of conservatives promotes states interventions to economy. In the practical part thesis is focused on United States, thus Ronald Reagan administration that is compared to paleoconservative faction of GOP and Margaret Thatcher government compared to Edward Heath government. The criteria for comparison are: economic policy, foreign policy, social policy and attitude to religion.